

Tapio Toivola:

VIEREMÄN KUNTA
RIPEÄN KASVUN VUOSINA

1950 - 1954

Sisällys

I.	Yleistä	2
II.	Kunnan hallinto ja toimielimet	3
1.	Valtuusto ja kunnanhallitus	3
2.	Kunnan viranhaltijat	3
3.	Yllätys kunnan 30-vuotisjuhlassa 23.10.1952.....	4
4.	Pääministeri Kekkonen vierailu kunnantalolla ja Hukkalassa 25.10.1953	5
5.	Rauhanvetoomuksia, vesiasioita, lähetystöjä	6
6.	Muita juhlia, tapahtumia ja puheenaiheita keväältä ja kesältä 1952	7
III	Vuosien 1950 ja 1953 kunnallisvaalit jatkuivat tasaväkisinä.....	11
IV	Siirtoväki ja rintamamiehet pitäjää asuttamassa	14
1.	Sauna perheen ensimmäisenä asuntona	14
2.	Kovalla työllä maahan kiinni	15
3.	Vesalan rintamiestila	18
4.	Tärkeä asutuslautakunta, -toimistoja ja -neuvoja	18
V	Suuret ikäluokat saavuttavat oppivelvollisuusiän.....	20
1.	Uudet koulurakennukset: Nissilä 1950, Pyöree 1952, Salahmi 1953, Savimäki 1954, Rotimojoki 1955 ja Karankajärvi 1956	20
2.	Oppilasmäärät syksyllä 1950 ja 1954, oppilaiden saatto ja majoitus sekä koulujen johtokunnat ja opettajat 1954	22
VI	Terveys- ja sosiaalitoimi - kohti uutta kunnalliskotia	29
VII	Kunnan muut toimialat	31
1.	Liikuntatoimi urheilukenttiä perustamassa.....	31
2.	Pitäjää sähköistettiin - Salahmin voimalaitos	33
3.	Uusi paloasema - nykyinen Kipinä valmistuu	34
4.	Yleiset työt, tiet, sillat ja liikenne.....	35
5.	Muut lauta- ja toimikunnat	38
VIII	Kunnan talous vuosina 1950 - 1954	40

I. Yleistä

Tässä osiossa paneudun vuosiin 1950 – 1954. Se on jatkoa aikaisemmille kirjoituksilleni Vieremän kunnan historiasta. Näinä vuosina pitäjä kehittyi ripeästi. Väkiluku kasvoi keskimäärin 70 henkeä vuodessa. Kun luku 31.12.1950 oli 7545 ja vuoden 1952 alkaessa tasan 7600, kohosi se vuoden 1954 lopussa jo 7824:ään. Kunnan menot kasvoivat ko. aikana nykyeuroiksi muutettuna 2,15:sta 4,03:een miljoonaan. Esim. vuonna 1950 ne olivat yli yksitoista kertaa pienemmät kuin nykyisin vaikka väkiluku oli lähes puolta suurempi. Suomi otti vasta ensi askeliaan pohjoismaisena hyvinvointivaltiona.

Varsin keskeisellä sijalla tässäkin osiossa on siirtolaisten ja asutustilallisten asutustoiminta. Olympiavuonna pitäjässä oli esim. 5700 hehtaaria peltoa, nautakarjaa noin 6000 ja erikokoisia tiloja noin 1200. Lapsien lukumäärän kasvaessa nopeasti esille nousivat uusien koulurakennuksien rakentaminen. Koulupiirien luku kohosi 1952 jo 22:een. Kuntaan ryhdyttiin rakentamaan uutta kunnalliskotia ja paloasemaa sekä urheilukenttiä. Työllisyys-, tie-, ja sähköistämisasiat olivat myös vahvasti esillä.

Painotan nytkin, että tämäkin kirjoitelma on ennen muuta kunnan historiaa sen hallinnosta käsin nähtynä. Parhaat kiitokset kuuluvat taaskin niille monille tietojen luovuttajille ja kertojille, joiden muistitiedolla olen voinut tekstiäni elävöittää. Suppealla otoksella pitäjän muista tapahtumista ja puheenaiheista olen pyrkinyt tietoisesti osoittamaan, että kunnassa tapahtui paljon muutakin eri elämänaloilla, mitkä joudun kuitenkin rajaamaan tehtäväalueeni ulkopuolelle.

Tekstissä esiintyvät rahamäärät on muutettu nykyeuroja vastaaviksi ja kirjoituksen luettavuuden tähden lähdeviitteitä ei ole merkitty. Halulliset saavat ne tarvittaessa kirjoittajalta. Aikoinaan prof. Jokipii totesi tutkielmastani, että se on kuin saksalaista historiankirjoitusta, koska lähdeviitteitä oli käytetty varsin runsaasti. Historiantutkielman arvoa ei varmaankaan alenna se, etteivät lähdeviitteet ole näkyvillä, kunhan ne saa tarvittaessa nähtäville.

Vieremällä Eduskuntavaalien äänestyspäivänä 19.4.2015

Tapio Toivola

II. Kunnan hallinto ja toimielimet

1. Valtuusto ja kunnanhallitus

Valtuuston kokoonpano, puheenjohtajat ja heidän valintansa on esitetty kunnallisvaaleja käsittelevässä kappaleessa. Varsin erikoista, mikä osoitti puolueyhmiön kannatuksen tasaväkisyyttä, oli se, että valtuuston puheenjohtajuus jouduttiin lähes joka kerta ratkaisemaan suljetulla lippuäänestyksellä. Ja vielä harvinaisempaa oli se, että vuosina 1948–1950 päädyttiin joka kerta tasatulokseen, jolloin tulos ratkaistiin arpomalla.

Valtuuston työskentelyssä varsin keskeinen merkitys oli ollut 5-jäsenisellä valmistelulautakunnalla, jonka valtuusto oli valinnut keskuudestaan. Sen tehtävänä oli ollut valmistaa valtuuston käsiteltäväksi tulevat asiat ja antaa niistä omat ehdotuksensa. Vuoden 1948 kunnallislaisissa tämä tehtävä siirrettiin suoraan kunnanhallitukselle. Vielä 19.1.1950 valtuusto valitsi keskustelun jälkeen em. valiokunnan, mutta 15.1.1952 se jätettiin asettamatta. Tämä ja kunnan tehtävien laajentuminen lisäsivät luonnollisesti kunnanhallituksen valtaa ja työmäärää

Valmisteluvaliokuntaan kuuluivat vuonna 1950 August Juslin (pj.), Juho Koskelo SKDL:stä, Aku Tervo SDP:stä, Juho Räisänen ja Pekka Nissinen ML:sta. Vuonna 1951 valtuustolle tulevat asiat hoiti jo kunnanhallitus siten, että mukana olivat valtuuston puheenjohtajat. Kunnanhallitukseen kuuluivat 1950 - 1954 seuraavat henkilöt: Joonas Heiskanen 1951-1952, Eino Huttunen 1952-1954, Heikki Huttunen 1950 - 1954, Pekka Huttunen 1950-1954, Veikko Huttunen 1950-1954, Lauri Kaikkonen 1950, Theodor Kanninen 1950-1954, Juho Kattainen 1950 ja 1954, Juho Koskelo 1951-1954, Arttu Martikainen 1950-1951, pj Ilmari Partanen 1950-1954, Pekka Pulkka 1953 ja Ate Vidgren 1950-1954.

2. Kunnan viranhaltijat

Kuten aikaisemmassa osiossa on todettu, uudeksi kunnankirjuriksi valtuusto valitsi 28.5.1946 Viktor Palviaisen, jonka kotipitäjäksi oli merkitty Vöyri ja suluissa Korpiselkä. Valinta oli sikäläkin onnistunut, että hänestä kunta sai erinomaisen siirtoväen asioiden tuntijan. Vuonna 1904 syntynyt Palviainen oli jo Korpiselässä toiminut vuodesta 1936 alkaen kunnankirjurina ja kunnan rahastonhoitajana. Lisäksi hän oli jo sitä ennen toiminut Korpiselän valtuustossa, taksoituslautakunnassa ja tilintarkastajana.

Uudeksi kirjanpitäjäksi valtuusto valitsi 6.4.1950 Viktorin Elli – vaimon, joka oli tullut kunnan palvelukseen jo 15.9.1948. Hän oli toiminut mm. vt. kunnankirjurina Korpiselässä miehensä rintamapalvelun aikana ja hoitanut Korpiselän hoitokunnan tehtäviä sen lakkauttamiseen (1948) asti.

Kunnan rakennusmestariksi valittiin 12.1.1949 Kaarlo Sakari Huttunen Lauritsalasta 21 hakijasta. Koska kunnan työmaita oli ympäri pitäjää, valtuusto myöntyi 14.6.1950 hankkimaan hänen käyttöönsä moottoripyörän, ”pienempää kokoa”. Huttusen erottua uudeksi rakennusmestariksi valittiin 21.12.1951 Martti Seppä. Hänen lähdettyä ko. virkaan astui 16.7.1953 Leo Korhonen.

Kuntaan perustettiin 15.12.1948 huoltosihteerin virka, johon kuudesta hakijasta 4.6.1949 valittiin Leena Laitinen. Hänen jälkeensä tointa hoiti Pekka Harjunen ja 2.3.1951 siihen valittiin Hanna Huttunen (os. Miettinen). Vuonna 1952 viran nimi muuttui sosiaalisihteeriksi, johon 1.11.1953 valittiin Leena Korhonen. Todettakoon, ettei kunnantoimistossa ollut erityistä rahastonhoitajaa, vaan Vieremän Osuuskassa hoiti ko tehtävät.

Kunnan pitkäaikaisin toimistoapulainen oli Martti Partanen, jonka työsuhde oli alkanut jo 1946. Alma Issakainen oli tullut kuntaan 11.4.1950 ja Taimi Knuutila 1.2.1950. Kunnanhallitus siirsi hänet 13.4.1954 sosiaalipuolen tehtäviä hoitamaan sosiaalisihteerin avuksi. Eino Kortelainen oli palkattu tilapäiseksi toimistoapulaiseksi 1.2 -30.9.1954 hoitamaan työllisyysasioita.

Virkatointa hoitaessa varsin epäsuosittu vieras, mutta kunnan kannalta erinomaisen tärkeä henkilö oli kunnan ulosottomies, jona vuodesta 1945 alkaen oli toiminut Arvi Laine. Hänen yrityksistään huolimatta maksamattomien verojen kokonaismäärä oli vuonna 1949 kohonnut 184 601 euroon. Verorästejä ko vuonna oli saatu perittyä 39 590 euroa ja niistä poistettu 395 euroa.

Verorästien perimisen tehostamiseksi pitäjä jaettiin kahteen ulosottopiiriin. Valtuusto valitsi 21.12.1951 läntisen ulosottopiiriin ulosottomieheksi kahdeksasta hakijasta Theodor Partasen. Itäinen piiri jäi Arvi Laineelle. Tuolloin oli sovittu kaikista perityiksi saaduista velkarästeistä 10 prosenttia provisiota. Peruspalkka oli vain 180 euroa vuodessa.

Todellakin tehtävän varjopuolista huolimatta uuteen läntisen piirin virkaan oli löytynyt hakijoita, joista jouduttiin äänestämään. Ensin olivat vastakkain Partanen ja Mikko Heiskanen. Partanen voitti sen äänin 17-4. Sen jälkeen Partanen sai vastaansa Tuure Koskelon. Nyt äänet menivät tasan 11-11, jolloin arpa ratkaisi vaalin Partasen eduksi.

Ongelmitta tämä uudistus ei sujunut, sillä Laine valitti piirijaosta, koska hänen piirissään talouksia oli vähemmän. Kunnanhallituksen laskelmien mukaan niitä oli itäisessä piirissä 1227 ja läntisessä 1307. Se totesi, että ero oli niin vähäinen, ettei piirirajoja lähdetä muuttamaan. Kunnanhallitus myönsi 13.5.1952 Partaselle luvan toimia myös seurakunnan ulosottomiehenä.

Kerrotaan, että eräs pohjoiskyläläinen, valitsematta jääneen hakijan lähisukulainen purki ärtymystään kunnansihteeri Palviaiselle seuraavin sapekkain sanoin: ”Täällä on kunnansihteeristä alkaen koko Korpiselkä, vain pitkospuut puuttuvat!” Ulosottomiesten palkat ja provisiot olivat vuonna 1954 noin 20 700 euroa.

3. Yllätys kunnan 30-vuotisjuhlassa 23.10.1952

Juhlan järjestäminen oli esillä valtuuston kokouksessa 7.4.1952. Tilaisuus päätettiin aluksi pitää ns. sisäisenä juhlanä, jossa tarjotaan kahvit ja pidetään juhlakokous. Ulkopuolisista oli tarkoitus kutsua vain ne, joille myönnetään ansiomerkki. Lopulta oli kuitenkin päädytty kutsumaan noin 130 henkeä, joille tarjottiin päivällinen kunnantalolla. Juhlakokouksen juhlapäätökseksi oli valmisteltu esitys erityisen oppikoulun perustamisrahaston (250 000 mk, eli nykyrahassa noin 7 500 euroa) luomisesta. Yhtenä innoittajana lienee ollut Kiuruvesi, jonka v. 1923 perustettu keskikoulu sai lukioluokan v. 1951.

Kuten aikaisemmassa osiossa on kerrottu, keskikoulun saaminen kuntaan oli vahvasti esillä vuosina 1946 - 1948, jolloin peräti 116 oli ilmoittanut halukkuutensa opiskella kunnan keskikoulussa. Lupaa ei kuitenkaan saatu. Todennäköisesti toiveissa oli ollut perustaa valtion ylläpitämä oppikoulu, joka Kiuruveden tapaan toisi ennen pitää myös lukioluokat.

Juhlapäätökseksi valmisteltu ja kunnanhallituksen yksimielinen rahastoesitys sai kuitenkin yllättäen vastustusta. SKDL:n valtuutettu Juho Koskelo (Pyöree 4) esitti, että juhlapäätökseksi otettaisiin 27,6 kilometriä pitkä Kaarakkalan ns. isännätön tie, joka hyväksyttäisiin juhlakokouksen päätöksellä ns. kunnan tieksi. Asiasta virisi vilkas keskustelu ja aikaa kului, kun selvitettiin, voitaisiinko asia ottaa käsittelyyn.

Väinö Hyvärinen katsoi, ettei asiaa voida ottaa käsittelyyn, koska sitä ei oltu ”kuulutettu” valtuuston asialistalla. Samoin Hannes Partanen totesi, ettei esitystä voida ottaa viralliseen käsittelyyn tässä kokouksessa. Arttu Martikainen oli samalla kannalla ja katsoi, että tieasiaan voidaan palata myöhemmin. Myös J.H. Heiskanen piti asian ottamista käsittelyyn vääränä, koska se vaatisi ensin asianomaisen lautakunnan valmistelun.

Toisessa puheenvuorossa Koskelo uskoi ”rahaston perustamisen synnyttävän syrjäseudun asukkaalle katkeruutta, koska oppikoulu ei Vieremällä pysty kaikkia vielä tarpeeksi tyydyttämään”. Lopuksi hän kuitenkin esitti hyväksyvänsä esityksen.

Jo seuraavassa kokouksessa 29.11.1952 valtuusto hyväksyi ”isännättömän tien” äänin 19-4 kunnan ylläpitämäksi tieksi. Tämän valtuuston päätöksen lääninhallitus vahvisti 3.3.1954. Se vielä ohjeisti, että tie tulee rakentaa 6,75 metriä leveäksi.

Vaikka usea juhlapöytäkokouksen osanottajaa varmasti hämmästelikin Koskelon esitystä, Kaarakkalan tie oli ollut jo aikaisemminkin valtuustossa esillä, mm. 1.7.1952. Kunnanhallituksessa oli ollut jo 30.5.1952 Kaarakkalan kyläläisten anomus tien korjaamisesta sellaiseen kuntoon, että linja-auto voisi käydä kylässä säännöllisesti. Valtuusto pui 1.9.1952 keskusmetsäseura Tapion suunnitelmaa rakentaa viisi metriä leveä metsäautotie sinne. Valtuusto oli hyväksymässä esityksen, mutta toivoi metsäyhtiöitä mukaan ja 70 prosentin valtionapua hankkeelle. Hyväksyessään tien kunnan hoidettavaksi 29.11.1952 valtuustolle oli 37 seudun tilallista lähettänyt maanluovutusvaltakirjan tiealueistaan.

Varsinainen juhla alkoi valtuuston puheenjohtaja Juho Kattaisen tervehdyssanoilla. Opettaja Irja Hukkanen lausui juhlarunon Sukupolvien saatto ja Vieremän mieskuoro lauloi Eelis Penttilän johdolla. Kunnan historiikin esitti kunnansihteeri Viktor Palviainen.

Maalaiskuntien liiton kultaisen ansiomerkin sai kättilö Liinu Huttunen 30 vuoden palveluksesta. Kättilö Hilda Tiikkaiselle ojennettiin hopeinen ansiomerkki. Luottamustoimien hoidosta hopeisen ansiomerkin saivat Sulo Penttilä, August Juslin ja Juho Räisänen. Vapaassa sanassa esiintyivät kirkkoherra Kena, Sulo Penttilä, Juho Pehkonen (kunnankirjurina 1922-1929) ja Hilda Tiikkainen. Sairaana ollut Liinu ei ollut tilaisuudessa läsnä. Hänen kiitoksensa välitti Elli Palviainen. Todettakoon myös, että Liinu oli 9.6.1952 päivätyllä kirjeellä pyytänyt kesälomansa pidentämistä lain edellyttämästä kuukaudesta kuuteen viikkoon, minkä kunnanhallitus hyväksyi.

4. Pääministeri Kekkonen vierailu kunnantalolla ja Hukkalassa 25.10.1953

Viidesti pääministerinä toiminut Urho Kaleva Kekkonen ehti tuolloin myös kerran käymään Vieremällä. Matka liittyi Ylä-Savoon 25.-26.10. tapahtuneeseen vierailuun. Elettiin Korean sodan päättymisen ja Stalinin kuoleman jälkeisen ns. suojasään aikaa maailmanpolitiikassa, jolloin ulkopoliittiset kysymykset toivat Kekkosellekin lisäkiireitä. Suomen ulkopoliittisen liikkumatilan vahvistamiseksi hän oli jo olympiavuonna 1952 tehnyt ehdotuksen yhteistyön lisäämiseksi Pohjois-Euroopassa, mikä konkretisoitui 1955, kun Suomesta tuli Pohjoismaiden neuvoston jäsen.

Varmasti em. asioitakin sivuttiin, kun pääministeri tapasi 26.10.1953 Vieremän kunnallisjohtoa kunnantalolla. Paikallisista asioista esille nousivat maatalouden ja asutustoiminnan ongelmat sekä työllistäminen ja uuden vanhainkodin rakentaminen. Läsnä olivat Hukkalan talossa säilytettävän vieraskirjan mukaan ainakin valtuuston puheenjohtaja Juho Kattainen, Aimo ja Veikko Huttunen, Väinö Hyvärinen, Theodor Kanninen, Juho Koskelo ja Atte Vidgren.

Lisäksi Kekkonen seurueeseen kuuluivat myös sonkajärveläinen maalaisliiton kansanedustaja Tahvo Rönkkö, Risto Kämäräinen, Iisalmen Sanomien päätoimittaja Lauri Kulmala ja valokuvaaja Yrjö Väänänen sekä luonnollisesti kunnansihteeri Viktor Palviainen.

Kunnantalolta seurue siirtyi jalan hieman yli puolen kilometrin matkan Hukkalan pirttiin ruokailemaan. Naapurista oli noudettu pöytä oman pöydän jatkoksi. Hukkalan silloiset lapset Toini, Eero ja Matti muistivat pirtistä kuuluneen jatkuvan puheensorinan. Naurunremakoista päätellen vitsejä ja kaskujakin kerrottiin. Niiden kerronnassa Kekkonenhan oli mestari. Ja pirtin ilma oli tupakansavusta sininen.

Talon emännän apuna hääri tunnettu pitojen laittaja Reeta Hukkanen, pitkään kesäisin talon karjamajalla Lyöjinmäessä emäntänä toiminut. Vieraskirjaan Kekkonen ei saanut aihetta mainita ”siitä toisesta tohelosta”, mutta Toini tyttäreltä putosi lautasia kerätessään veitset ja haarukat lattialle, jolloin Kekkonen

välittömästi kumartui niitä keräämään. Aito Karjalan mies kunnansihteeri Palviainen osallistui myös henkilökohtaisesti kahvien tarjoiluun.

Pääministerin vierailua oli saatettu yrittää yhdistää Savon Voiman Salahmin Kyhjänkoskeen rakentaman voimalaitoksen vihkijäisiin, mutta Kekkonen Pariisiin matka lienee estänyt sen. Vihkijäiset pidettiin 22.10.1953, missä pääpuheen piti ministeri P. V. Heikkinen. Salahmin ruukki oli ryhtynyt jo lähes 150 vuotta ennen hyödyntämäänsä em. kosken vesivoimaa. Mainittakoon myös, että Salahmin vastavalmistunut koulu sijaitsi voimalaitoksen välittömässä läheisyydessä.

5. Rauhanvetoomuksia, vesiasioita, lähetystöjä.

Valtuusto otti 3.12.1951 kantaa sille tulleeeseen viiden suurvallan rauhankonferenssin järjestämisen vetoomukseen. Niukasti äänin 11-10 se päätti olla allekirjoittamatta sitä. Samalla se totesi, että jokainen voi halutessaan yksityisesti siihen osallistua. SKDL:n valtuustoryhmä esitti päätöksen johdosta eriävän mielipiteensä, jossa mm. todettiin, että ”porvarilliset valtuustomiehet eivät näyttäneet muistavansa viime sodan seurauksia”.

Valtuusto hylkäsi 7.4.1952 samoin luvuin osallistumisen rauhanvetoomukseen Pohjolan kansoille, mistä kunnanhallitus oli jo 10.3.1952 todennut, ettei ole mitään aihetta osallistua. SKDL esitti nytkin päätöksen johdosta vastalauseen. Todettakoon, että silloinen pääministeri Urho Kekkonen oli juuri tuolloin tammikuussa 1952 esittänyt neuvostojohdolle yhteistyötä rauhan turvaamiseksi Pohjois-Euroopassa, millä hän pyrki nostamaan ns. Pohjoismaisen suuntauksen YYA-sopimuksen rinnalle. Valtuuston maalaisliittolaiset valtuutetut lienevät pitäneet tätäkin vetoomusta äärivasemmistolaisien propagandana. Kekkonen uutta avausta ei oltu vielä täällä perustasolla ehditty sisäistää.

Valtuusto joutui edelleen 18.8.1953 äänestämään Keski-Savon rauhanneuvoston vetoomuksesta, johon osallistuminen hylättiin äänin 13-8. Eriävän mielipiteen esittivät Uno Koukkari ja Hannes Partanen.

Valtuuston käsittelyssä oli ollut 3.6.1952 Suomi-Neuvostoliitto-seuran Vieremän osaston anomus 450 euron avustuksesta. Samalla osasto esitti koulujen luokkahuoneiden vapaata käyttöoikeutta. Osaston aikomuksena oli esittää ko. tiloissa elokuvia. Anomus hylättiin äänin 13-10. Eriävässä mielipiteessään SKDL:n valtuustoryhmä mm. totesi, että ”Emme ole saaneet totuuteen perustuvaa käsitystä Venäjän kansasta ja sen kulttuurista. Meitä ihmetyttää Vieremän kunnan porvarillisen valtuustoryhmän kylmäkiskoisuus näin tärkeässä asiassa”.

Valtuuston kokoukseen saapui 10.2.1953 kolmihenkinen työväestön lähetystö, joka Eino Leinosen esittämänä kehotti valtuustoa kiinnittämään tarpeellista huomiota työttömyyden torjuntaan. Samalla he toivat julki huolensa metsätyöpalkkojen alhaisuudesta. ASO oli keskeyttänyt kesällä 1953 Latukka-Vuorisen yhdyntien rakentamisen. Tästä oltiin 15.7. valtuustossa närkästyneitä, koska työttömyyttä esiintyi silloinkin. Työttömien lähetystö vieraili valtuuston kokouksessa uudestaan 22.12.1953 kiirehtimässä työllisyystöiden käynnistämisiä. Samalla he esittivät näkemyksensä, etteivät metsätyömaiden majoitukset vastaa ”kämpälakia” eikä palkan määräytymisessä oltu huomioitu ”metsien harvuutta”.

Valtuusto joutui puuttumaan myös vesiasioihin. Terveystalon valmistumisen myötä sinne oli vedetty vesijohtoputki läheisestä Sotkunlammesta. Huoltosihteeri Pekka Harjunen sai luvan liittyä siihen 23.10.1950 ja mm. Tahvo Rönkkö ja Pekka Laitinen 3.12.1951. Uusiin koulurakennuksiin asennettiin vesijohdot. Sen sijaan suunniteltu lämmin vesi jäi aluksi toteutumatta. Valtuusto esim. eväsi sen Salahmin koululta äänin 14-8. Kauppias Helvi Makkoselle ei myöskään myönnetty 17.8.1950 liittymislupaa Nissilän koulun vesijohtoverkoston.

Vedensaanti kirkonkylän koululle pysyi pitkään varsin ongelmallisena. Alkuaikoina moni kaivonkatsoja oli menettänyt maineensa ”katsottuaan” vedettömän kaivonpaikan. Koulu oli päässyt jo 1919 osakkaaksi

naapuritalojen vesiyhtymään, joka otti veden Sotkanlammesta. Vedentulo oli kuitenkin varsin epäsäännöllistä. Vuonna 1931 vikaa oli korjattu siten, että vettä saatiin yhteen pisteeseen, saunaan, mutta tämäkin järjestely vaikeutui muutaman vuoden jälkeen.

Sota-aikana kunta oli lopettanut maksut vesiyhtymälle, jolloin koululle johtava putki oli suljettu puutapilla. Kerrotaan että se vuoti kuitenkin sen verran, että koulun vahtimestari sai putkesta vettä pitkän aikaa. Lopulta kaivoveden ja vesikelkan vedon lopetti 3.12.1951 vesiyhtymän kanssa laadittu sopimus putkiveden saannista. Luonnollisesti vesiyhtymällä oli myös vesitorni, jonne kerrotaan ns. asekatkentaan liittyen piilotetun räjähdysaineita. Vesijohdon vedosta Valkeisten koululle päätettiin 1.9.1952. Vielä 1954 vedenajosta kouluille maksettiin 290 euroa.

Vuoden 1949 lopulla Vieremän Demokraattiset Naiset olivat esittäneet valtuustolle pyynnön saada kunnan ylläpitämä pyykkitupa kirkonkylään. Valtuusto kuitenkin ilmoitti 19.1.1950, ettei suunniteltu Härköniemeen johtavan tien varrella sijainnut pajarakennus tullut kysymykseen, koska se toimi kunnan kuorma-auton tallina. Ennen pitkää sellainen saatiin kuitenkin vuokratuksi. Terveyslautakunnan esitys erityisen kaatopaikan rakentamisesta jäi vielä toteutumatta.

Olympiakesänä myös kioskien määrä kasvoi. Kunnanhallitus jopa lahjoitti Sotainvalidien Veljesliiton Vieremän osastolle 13.5.1952 kioskin rakentamiseen 100 metriä lautaa. Samalla se hyväksyi kauppias M. Piipon anomuksen aloittaa kioskitoiminta Niemisillä Niemisenharjun tilaan kuuluvalla maalla. Kioski sai olla arkisin auki kello 8-20 ja sunnuntaisin kello 8-10 ja 12-20.

Eräiden erikoistuotteiden myyntiluvat oli käsiteltävä valtuustossa. Se otti myönteisen kannan 22.9.1953 kauppias Kalle Kettusen anomukseen myydä talousspriitä Rikulin sekatavara kaupassaan, 1.12.1953 salahmilaisen kauppiaan Mikko Patrosen anomukseen, vuoden alussa kirkonkylän Huttusten ja salahmilaisen Kerttu Melartinin sekä Ylä-Savon Osuusliikkeen kuuden kyläkaupan anomukseen.

Maatalouden koneistuminen jatkui 1950-luvulla. Kunnanhallitus sai 16.2.1952 mm. kymmeneltä traktorinomistajalta bensiinin hinnan alennusanomukset. Kunnanhallitus puolsi 11.1.1952 mm. Kristiina ja Paavo Huttusen kuorma-autojen käyttölupia. Se totesi, että vaikka kunnassa ko autoja on jo runsaasti, silti etenkin puutavaran ajossa on myös pitäjän ulkopuolelta tulevia kuorma-autoja. Vuosina 1948 -52 ainakin 20 henkilöä oli hankkinut kuorma-autonsa osuuskassan lainoituksen turvin.

Kunnan Volvo -merkkinen kuorma-auto saatiin vihdoinkin syksyllä 1952 maahantuojalta. Ko autonkuljettajan tointa oli ollut hakemassa yhteensä 19 hakijaa. Äänestyksessä Otto Remes Iisalmesta voitti Eino Kettusen Valkeisilta luvuin 6-3. Kuljettajan vuosipalkaksi määrättiin 750 euroa.

6. Muita juhlia, tapahtumia ja puheenaiheita keväältä ja kesältä 1952

Ohessa on esitetty lähinnä luettelomaisesti ja kronologisessa järjestyksessä suppea otos keväältä ja kesältä 1952 sellaisista tapahtumista ja puheenaiheista, joilla oli vähemmän tai ei ollenkaan tekemistä kunnallisen hallinnon kanssa:

- 16.2. Kunnanhallitus pohti kunnanlääkäri Simulan autotallin sisustamista, jotta auto pysyisi mahdollisimman toimintavarmana. Äkkilähtöjä saattoi tulla milloin hyvänsä eri puolille pitäjää. Asia jäi vielä pöydälle, kun haluttiin varmistua, mitä palolaisa asiasta sanottiin. Kerran Simula olikin kokenut melkoisia kauhunhetkiä, kun yhtä äkkiä auton eteen oli ilmestynyt Olli Nurmira tukkirekineen. Simula oli ajaa hurauttanut hevosen ja tukkirekineen välistä ilman suurempia vahinkoja. Käräjillä tosin oli käyty. Tilintarkastajat myös huomauttivat siitä, että kunta oli maksanut kunnanlääkärin sähkölaskut. Kunnanhallituksen esitys maksujen siirrosta asianomaisille ei kuitenkaan saanut 1.12.1953 valtuuston hyväksyntää: "Ne maksetaan niin kauan kuin Simula on täällä." Kunta myönsi terveystisärisä

Ilma Kellovuorelle yli 5 kilometrin sairauskäynneistä vuodelta 1951 kilometriltä 0,15 euroa. Matkakilometrejä oli kertynyt yhteensä 4350, jotka tuli vielä tarkemmin yksilöidä ennen maksatusta.

- 23.2. Pyöreellä (klo 9-10.30), Valkeisilla, Saarisilla ja Haajaisilla suoritettiin maksullisia yleisölennätyksiä järven jäällä 4-paikkaisilla Leivo-koneilla.
- 24.2. Rientolassa järjestettiin Koiton piirikunnallisten hiihtokilpailujen palkintojenjakoilamat. Yleisöä oli ”talon täydeltä”. Opettaja Lauri Rönkkö puhui ja Koiton näytelmäpiiri apulaisnimismies Hämmäläisen ohjauksessa esitti 1-näytöksisen hupinäytelmän. Lopuksi tanssittiin Eino Karttusen hanurin tahdissa. Tuolloin pidettiin Vieremällä myös hyväntasoinen hevosnäyttely. Kantakirjatarjokkaita oli ilmoittautunut 11, joista yksi jättäytyi pois ja yksi ontui. Yksi arvosteltiin toiseen ja kahdeksan kolmanteen kantakirjaluokkaan. Martti Huttunen Kumpumäeltä oli 26.1. nimetty hevosottomieheksi. Oriyhdistyksen kilpa-ajot ajettiin Valkeisjärven jäällä 30.3.
- 28.2. Mannerheimin lastensuojeluliitto paikallinen osasto kokoontui puheenjohtajansa kunnanlääkäri Simulan kotona. Kokouksessa puhetta johti Kätilö-Liinu. Kokous keskusteli mm. elokuvateatterin perustamisesta, mitä Koiton johtokunta oli esittänyt jo tammikuussa. Koiton päätös elokuvaprojektorin hankinnasta toteutui v. 1955. Vieremän SNS-osasto anoi 3.6. koulujen luokkahuoneiden vapaata käyttöä, jotta se voisi koulutiloissa esittää elokuvia. Valtuusto hylkäsi esityksen äänin 13-10.
- Lehdessä ”iloittiin” siitä, että kunnantalon peruskorjauksessa oli yläkertaan saatu siisti kirjastohuone. Samaan uudistukseen kiinnittivät huomionsa jo 11.1.1952 Koiton naisvoimistelijat. He anoivat harjoittelutilakseen kerran viikossa kunnantalon yläkerran kokoushuonetta. Harjoittelu evättiin varsin erikoisella perusteella. Pelättiin, etteivät lattian kannatinpylväät kestäisi tällaista lisäkuormitusta.
- 2.3. Nissilän esim. Tapiolassa vietettiin Kalevalan päivän juhlaa, jonka päätteeksi tanssittiin.
- 4.3. Palosenjärvellä hiihdettiin koulujenväliset kilpailut. Osallistujia oli lähes sata 14. kansakoulusta. Palosenjärvi sai toisen kiinnityksen kieltopalkintoon. Urheilulautakunnan järjestämät pitäjän hiihtomestaruuskilpailut olivat 9.3., jossa sarjoja oli seitsemän.
- 15.3. Sanomalehdessä ennakoitiin Ylä-Savonkin saavan osan olympiavieraiden tulvasta. Kaikkiaan maahamme arveltiin tulevan noin 150 000 vierasta. Tornion kautta ennustettiin saavuttavan noin 20 000 autolla.
- Vieremän kisaleiritoimikunta anoi 30.5. varattomien olympiamatkan kustannuksiin 210 euroa. Hannes Partanen puolsi anomusta, mutta häntä ei kannatettu. Saapuvien kisavieraiden silmien iloksi oli kehoitettu siistimään tienvarsia. Pirttimäessäkin oli eräs pappa hoitanut tienvarsimetsikkönsä niin mallikkaaseen kuntoon, että sitä oli kutsuttu vielä vuosikymmenten jälkeen olympiametsäksi. Kisavieraita täällä ei kuitenkaan juuri nähty. Lehti-ilmoituksen mukaan menomatka lissalmesta Helsingin olympialaisiin maksoi 30 euroa.
- 18.3. Sonkajärven Pahka voitti SM:n 10 km:n viestihiihdossa. Kelan piiriasiamiehen toimi asemapaikkana Vieremä julistettiin haettavaksi, peruspalkkana 312 euroa kuukaudessa. Taustalla oli vanhuusavustuslain voimaantuminen 1.7.1952. Ilmoituksella kehoitettiin ennen vuotta 1882 syntyneitä pitäjäläisiä hakemaan vanhuusavustuseläkettä, mikäli oli tarvetta.

- 6.4. Korpiselkäläiset kokoontuivat 4. pitäjänjuhliinsa Salahmin ns:n talolle. Juhlapäivä alkoi klo 8 hiihtokilpailulla, joihin osallistui 32 hiihtäjää. Iltajuhlaa vietettiin klo 20 alkaen, ohjelmaan kuului 2-osainen näytelmä Kadonnut testamentti. Viidennet pitäjänjuhlat käynnisteltiin 28.6., vigilialla Salahmin kansakoululla ja piirakkaillalla nuorisoseurantalolla. Seuraava päivä alkoi luterilaisella ja ortodoksisella jumalanpalveluksella, joita seurasi pääjuhla. Ohjelmaan kuului Salahmin torvisoittokunnan esityksiä, johtajana Lauri Lampinen, Johannes Jeskassen puhe, Korpiselkäläisten nuorten esittämiä kansantanhuja, ohjaajana Helvi Kumpulainen. Juhlaesitelmän piti opiskelija Eino Kortelainen. Lisäksi pidettiin urheilukilpailut, joissa yleisurheilulajien ohella oli mm. Vieremän ja Sonkajärven korpiselkäläisten välinen köydenveto, jonka Sonkajärvi voitti. Juhlissa oli vieraita myös ns. Tynkä-Korpiselästä ja Tanskasta. Enimmillään vieraita oli noin 500. Sittemmin täkäläiset korpiselkäläiset tekivät retkiä Tynkä-Korpiselkään (alue, joka rauhanteossa jäi Suomen puolelle) – ja ainakin mielessä käväisi monellakin toive päästä näkemään muutamien kilometrien päässä rajan takana sijaitsevan entisen kotikontunsa.
- 16.4. Traktoreiden huoltokurssi pidettiin Pitkälässä, joihin osallistui noin 50 kurssilaista. Valokuvan mukaan konkretiaa toi kurssille ainakin seitsemän traktoria. Kymmenen traktorinomistajaa haki 16.2.1952 bensiinin hinnan alennuskorvausta.
- 20.4. ”Tosihaukat” tanssit Rientolassa, soittaa K. Udd ja kumppanit, auto Iisalmesta. Järjestäjänä toimivat Nuoren Iisalmen naisvoimistelijat.
- 21.4. Kirkonkylän koululla henkiset kilpailut, joiden lajeina olivat lausunta ja piirustus.
- 25.4. Kauppias A. Kammosen kaupan (nykyisellä Mustosen paikalla) loppuunmyynti-ilmoitus: ”Varastostani löytyy paljon tarpeellista kärrynpyöristä hajuvesipulloihin. Myyntiaikaa enää viikko”.
- 27.4. Tikanniemen ns:n talolla ohjelmalliset iltamat, puhui Juho Kattainen, tanssia 1,5 tuntia T. Kainulaisen tahdissa.
- Vappu Tanssit Haajaisten ja Salahmin ns:n taloilla. Vappuillamat Rientolassa, jossa musiikki-, liikunta- ja tanssiesityksiä ja tanssia. Järjestäjänä toimivat Koiton naisvoimistelijat. Vappujuhla Kauppilanmäen työväentalolla, johon puhujaksi oli saatu Yrjö Kilpeläinen alias Jahvetti. Hän oli SDP:n kansanedustaja ja poliittinen pakinoitsija.
- 16.5. Vieremän Puutyö mainosti tuotteitaan seuraavasti: ”Liikkeellämme on varastossa aistikkaita ruumisarkkuja ja kaikkea puusepän alaan kuuluvaa: keittiökalusteita, ovia, ikkunoita”. Opettaja Sulo Penttilä täytti 70 vuotta. Hän oli syntynyt Pälkäneellä. Sodankylässä syntynyt kirkkoherra Onni Kena täytti seuraavana päivänä 50 vuotta.
- Puheessaan kunnansihteeri Palviainen valitteli kunnan 30-vuotisjuhlissa 23.10.1952 teollisuusyritysten vähyyttä ”uusina on vain Puutyö ja Betonivalimo Kirkonkylässä”. Lähinnä vedensaannin vaikeuden vuoksi Korhosen valimo muutti ennen pitkää Valkeisille ja toinen omistaja Siilinjärvelle.
- 8.6. Tanssit Hasasen puimaladossa, soittaa Karttunen, liput 1,80 e; myös 18.6. ja 21.6. järjestäjänä Palosenjärven pienviljelijän osasto. Samoin Salahmin ns:n talolla ja Kapeanveden lavalla (7.6.), missä tanssien loputtua syntyi kolmen miehen välillä vakava tappelu, jossa aseena olivat mm. polkupyörän ketjut. Kaikki kuljetettiin Kuopion sairaalaan. Tuolloin myös kaksi henkilöä oli juopotellut niin perusteellisesti, että toinen oli sammunut.

Nukahduksen aikana toinen oli kähveltänyt (n. 300 e) hänen rahansa. Kuuluisteluissa anastaja oli kyllä tunnustanut varkauden, mutta ”ei ainakaan toistaiseksi” ollut muistanut, minne oli rahat kätkeyty.

Honkajärvellä lehmä oli pudonnut kaivoon ja menehtynyt, mistä Rene Kahaselle koitui noin 1 000 euron vahinko.

- 14.6. Ilmoitus lehdessä: ” Kiellämme laiduntamisen ja kaikenlaisen eläinten käytön hakkuu- ja kylvöalueillamme ”, Joonas Heiskanen, Pekka ja Hannes Pulkka. Samanlainen kiello oli lähetetty lehteen myös Savimäessä. Saattoi hyvinkin olettaa, että kieltojen eräänä kohteena olivat uudisasukkaina alueille siirtyneet asutustilalliset ja heidän karjansa.
- 15.6. Tanssit Haajaisten Rantalassa. Kattilalehdon tieporukka toimi järjestäjänä. He keräsivät varoja Kattilalehdon tien kunnostamiseen.
- 21.6. Tanssit Nissilän lavalla Kalevi Makkosen tahdissa. Nissilän voimistelu- ja urheiluseura Jymy.
- 23.6. Tanssit Kapeaveden lavalla. Kokko rannassa. Salahmin mylly jauhaa joka päivä kesäkuussa. Heinäkuussa on korjausseisäus. A. Ahlström Oy. Ostetaan pajunparkkia. Iisalmen nahkatehdas.
- 1.7. Savon uittoyhdistys suoritti rantavahinkojen arvioinnin ja maksun vuodelta 1952 välillä Salahminjärvi Vieremänjärvi.
12. -13.7. Kokoontuivat nuorisoseurat Iisalmeen. Tervetuloitotuksessa olivat mukana mm. Haajaisten, Kauppilanmäen, Niemisten, Nissilän, Salahmin, Tikanniemen ja Valkeisen ns:t. Näillä suvipäivillä Salahmin ns esitti vakavasävyisen 1-näytöksisen Lyylikki-näytelmän. Yksilösuorituksista saivat myönteisen arvion Martti, Otto ja Toivo Tikkainen sekä Ulla Svanström. Seuraavana päivänä vihittiin mm. Nissilän ns:n lippu.
- Marttisenjärven Kipinän yo-kilpailut pidettiin 13.7. Lajeina olivat 1500 m, korkeus, pituus, kuula ja nuorten 3-ottelu sekä alle 14 vuotiaiden kuula.
- 20.7. Palosenjärven maatalousnaisten kesäjuhlaa vietettiin Hasasen puimaladossa. Aluksi ilmoitettiin, että puheen pitää Tahvo Rönkkö ja esitettävä näytelmä olisi Kesävieras. Lopuksi olisi tanssia ”viulun ja hanurin kera”. Ilmeisesti ohjelma meni uusiksi, kun uusi tiedote kertoi puhujaksi agr. Hirvensalon ja näytelmäksi Lepokotirauha.
- 29.7. Toiminimi A.M. Heiskanen Marttisenjärveltä mainosti ensiluokkaisia poltettuja uunitiiliä. Ammattiapua Heiskanen oli saanut Sukevalta, missä vankila oli ko. tuotteita valmistanut.

Eino Kauppisen uudisraivaukselta Salahmilta löytyi kannon alta katajanhavuilla peitettyä 16 vanhaa ploomuraha vuosilta 1719 -42. Yhteensä ne painoivat 32 kiloa.

III. Vuosien 1950 ja 1953 kunnallisvaalit jatkuivat tasaväkisinä

Kuten vuosina 1944-49 on jo kerrottu, joulukuun 1947 kunnallisvaalit olivat varsin tasaväkiset. Sekä maalaisliitto että SKDL saivat vuosien 1948-1950 valtuustoon kumpikin yhdeksän valtuutettua ja nyt omilla listoillaan esiintynyt SDP yhden valtuutetun. Näin joka vuoden ensimmäisessä valtuuston kokouksessa valtuuston puheenjohtaja valittiin arvalla, koska SDP ei ilmeisestikkään mennyt kummankaan valtapuolueen ehdokkaan taakse.

Joka kerta vuosina 1948-1950 vastaehdokkaana olivat SKDL:n August Juslin ja maalaisliiton Juho Räisänen. Joka vuosi kumpikin sai myös yhdeksän ääntä. Vuonna 1948 arpa ratkaisi Juslinin eduksi ja 1949 se oli Räisäsen puolella. Vuonna 1950 oli taas Juslinin vuoro saada onnetar puolelleen. Ilmari Partanen toimi kunnanhallituksen puheenjohtajana 1946-1956. Voidaan vahvasti olettaa vaalisalaisuudesta huolimatta, että SDP ei mennyt kummankaan puolelle. SDP:n Aki Tervo lienee äänestänyt kahdessa ensimmäisessä vaalissa tyhjää ja vuonna 1950 SKDL:n Yrjö Säisää.

Lokakuussa 1950 valtuustovaalit jatkuivat jännittävän tasaväkisenä. Maalaisliiton ”Maalaisväen, siirtoväen ja palkansaajien” vaaliliitto sai 1396 ääntä, mikä takasi sille 12 valtuutettua. SKDL:n ”Työväen ja palkansaajien” vaaliliitto jäi niukasti toiseksi 1324 äänellä, mikä toi 11 valtuutettua. Siihen vaikutti varmaankin äänestysprosentin lasku edellisvaalien 77,3:stä 73:een, mutta ehkä myös SKDL:n onnistunut vaalityö. Koska viimeisimmän henkikirjan mukaan väkiluku oli kasvanut 7414:ään, valtuutettuja valittiin 23.

Vaalissa maalaisliiton Pekka Huttunen, Arvi Kettunen, Juho Räisänen ja Atte Vidgren säilyttivät paikkansa. Vuosina 1946-47 valtuustossa istunut Heikki Huttunen palasi sinne. Maalaisliitossa peräti seitsemän oli ensikertalaisia. SKDL:n Johannes Jeskanen, Juho Koskelo, Arvi Martikainen, Hannes Partanen ja Akseli Pasanen jatkoivat valtuustona myös vuosina 1946-47 valtuustossa istuneet Lauri Huttunen ja Lauri Hälinen palasivat sinne. Ensikertalaisia oli neljä.

Ohessa valtuustoon (1951 -1953) valitut äänimäärineen:

Maalaisliitto	ääniä	SKDL	ääniä
Johannes Koivunen X	97	Hannes Partanen X	271
Juho Kattainen X	93	Arvi Martikainen X	187
Pekka Huttunen X	93	Lauri Huttunen X	143
Juho Räisänen	85	Hannes Mehtonen	135
Atte Vidgren X	75	Juho Koskelo X	115
Erkki Hentilä X	74	Lauri Hälinen X	114
Heikki Huttunen X	73	Aksel Pasanen X	105
J.H Heiskanen	59	Martti Komulainen X	93
Arvi Kettunen X	58	Maria Kvist X	78
Väinö Hyvärinen X	51	Uuno Koukkari X	71
Paavo Suoranta	48	Johannes Jeskanen	65

Eetu Juntunen 44

X nimen jäljessä tarkoittaa, että henkilö jatkoi valtuutettuna myös vuosina 1954-56.

Varalle:

Pekka Tikkanen	44	Reino Uotinen	64
Antti Piippo	43	Heimo Savolainen	58
Taavetti Kääriäinen	43	Lauri J. Kaikkonen	47
Eino Huttunen	42		
Tauno Eskelinen	39		
Lassi Tiikkainen	33		
Johannes Vornanen	33		

SKDL:n valtuutetuista peräti seitsemän sai yli 100 ääntä, kun maalaisliiton ääniharava oli ensikertalainen ja siirtolaistaustainen Johannes Koivunen Salahmilta 97 äänellä. Valittujen valtuutettujen äänimäärien perusteella näyttäisi siltä, että SKDL olisi ollut vaalivoittaja. Maalaisliiton vaaliliitolla oli kuitenkin enemmän ehdokkaita, ” tiheämpi vaalikampa ” mikä toi vaalivoiton 72 äänellä. Kun vielä SDP epäonnistui vaaleissa ja jäi ilman valtuustopaikkaa, maalaisliitto sai vuosien 1951-53 valtuustoon mahdollisimman niukan enemmistön 12-11.

Maalaisliiton muita ensikertalaisia olivat Koivusen lisäksi Juho Kattainen, Erkki Hentilä, J.H. Heiskanen, Väinö Hyvärinen, Paavo Suoranta ja Eetu Juntunen. SKDL:n uusia valtuutettuja olivat Hannes Mehtonen, Matti P. Komulainen, Maria Kvist ja Uno Koukkari.

Vaalikaudella 1951-1953 valtuuston puheenjohtajan vaalista syntyi edelleenkin joka vuosi erikoinen jännitysnäytelmä. Maalaisliiton Pekka Huttunen esitti 15.1.1951 puheenjohtajaksi jo aikaisemminkin 1937-45 ja 1949 ko tointa hoitanutta ml:n Juho Räisästä. Hän sai vastaehdokkaan, kun SKDL:n Lauri Hälinen esitti ml:n Juho Kattaista, joka suoritetussa salaisessa lippuäänestyksessä tulikin valituksi äänin 12-11. Vuoden 1952 vaalissa Kattainen sai 12, SKDL:n Hannes Partanen 10 ja SKDL:n Hannes Mehtonen yhden äänen. Vuonna 1953 puheenjohtajasta ei äänestetty, kun SKDL:n Lauri Hälisen esittämä Kattainen valittiin yksimielisesti.

Metsäteknikko Suoranta Saarijärveltä valittiin vuoden 1947 lopulla Vieremän metsänhoitoyhdistyksen neuvojaksi. Neuvontatyön ohella hän osallistui keskeisesti yhdistyksen toimitalo Metsälän rakentamiseen. Talo valmistui vuonna 1950. Sodassa yliluutnantti Suoranta oli toiminut kaukopartioiden vetäjänä, minkä ansiosta Olli Remeksen tavoin hänet oli nimetty Mannerheimin ristin Ritariksi numero 88. Vieremällä Suoranta valittiin sekä kansakoululautakunnan jäseneksi, että väestönsuojelulautakunnan puheenjohtajaksi.

Norjan sotilastiedustelun kautta Suoranta liittyi 1950-luvun alussa NATO:n tiedusteluorganisaation palvelukseen. Hän värväsi Norjan sotilastiedustelun Amerikasta saaduilla varoilla tuolloin kokeneita suomalaisia kaukopartiomiehiä hankkimaan tietoja itärajan takaa erityisesti lentokentistä ja rautateistä. Hän osaltaan myös koordinoi tätä toimintaa, maksoi palkkoja yms.

Näissä salaisissa tehtävissä hän toimi yhdessä Lauri Solehmaisien kanssa. Keväällä 1950 saapui Suorannan kyyditsemänä Vieremälle myös kaukopartiomies Heikki Määttänen. Suoranta oli kylmän sodan aikainen agentti, kuten tuttavansa Lauri Solehmainenkin. Ehkä pianikin, kun Solehmaisien syntymästä tulee 2016

kuluneeksi sata vuotta, saamme uutta tietoa heidän osallisuudestaan tiedustelutoimintaan jo vuosina 1948-51. Lokakuussa 1951 Suoranta muutti paikkakunnalta ja erosi myös valtuustosta. Kerrotaan, että konstaapeli Eino Sarho oli käynyt hänelle ilmoittamassa, että ellei hän heti poistu paikkakunnalta, hänen on huomenna pakko pidättää hänet (Suorannan).

Suoranta muuttikin paikkakunnalta ja erosi valtuustosta. Jostain syystä vaihto ei tapahtunut heti. Kunnanhallitus oli esittänyt 3.12.1951 kokoontuneelle valtuustolle uusia henkilöitä tilalle, mutta valtuuston uuden jäsenen (ensimmäinen varajäsen Pekka Tikkanen) valinta jätettiin äänin 12-10 pöydälle. Johtuiko se Suorannan salaisesta tiedustelutyöstä vai jostain muusta, se ei pöytäkirjoista selviä. Kansakoululautakuntaan valittiin kyllä Suorannan paikalle kunnansihteeri Palviainen. Valtuuston 16.1.1952 kokoukseen Tikkanen jo osallistui varsinaisena jäsenenä.

Vuonna 1953 vaalit jatkuivat jännittävinä. Maalaisliiton, pienviljelijäin, siirtoväen ja palknauttijain vaaliliitto sai 1533 ääntä ja palkkatyöväen ja pienviljelijäin vaaliliitto SKDL:n äänien määrä oli 1473. Kumpikin vaaliliitto sai 11 valtuutettua. Sen sijaan nyt SDP ylsi valintarajan yli 25 äänellä. Se sai 158 ääntä ja valtuutetukseen Aku Tervon.

Uudelleen valituiksi tuli peräti 17 henkilöä. Heistä kahdeksan oli maalaisliitosta ja yhdeksän SKDL:stä. Nimet ilmenevät valtuustoon vuosiksi 1951-53 valittujen nimelistasta, jossa uudelleen valitun nimen perässä on iso X-kirjain.

Uusina maalaisliiton vaaliliitosta valittiin myöhemmin puheenjohtajina toimineet Olli Räisänen (pj 1969-71) ja Paavo Kauppinen (pj 1972-80) sekä konstaapeli Eino Sarho, jonka joviaali asenne työssään muistetaan hyvin. Tämän karjalaistaustaisen jo eläkkeelle siirtyneen poliisin muistan eräältä reserviläisjärjestöjen tutustumismatkalta Kainuun prikaatiin, jossa meidät vietiin myös saunomaan ja uimaan prikaatin uimahalliin. Eino kuitenkin kieltäytyi uinnista. Hän totesi, että hänellä on yhä Laatokan aallot selässään eikä hän huuhtelee niitä pois. SKDL:n uusia valtuutettuja olivat Lauri Kaikkonen Pyöreeltä ja Reino Uotinen Palosenmäestä.

Vuosina 1954-56 valtuustossa oli niukka sosialistienemmistö. Tämä tiesi puheenjohtajan vaihtumista. Äänestyksessä 15.1.1954 Hannes Partanen sai 12 ja Juho Kattainen 11 ääntä. Tapahtui sellainenkin erikoisuus, että vuosina 1954-1956 valtuuston ja kunnanhallituksen puheenjohtajina (Ilmari 1946-1956) toimivat veljekset. Varapuheenjohtajaksi valittiin yksimielisesti ml:n siirtolaistaustainen Johannes Koivunen Salahmilta.

IV. Siirtoväki ja rintamamiehet pitäjää asuttamassa

1. Sauna perheen ensimmäisenä asuntona

Kuten aikaisemmassa osiossa on kerrottu, monen asutustilallisperheen ensimmäisenä asuntona oli sauna. Se oli monesti maatalousseurojen Keskusliiton asutusvaliokunnan laatiman tyyppipiirustuksen 1945/S2 mukainen saunarakennus. Se oli ulkomitoiltaan 3,30 metriä leveä ja 5,30 metriä pitkä. Siihen kuului pieni eteinen, pukuhuone ja varsinainen saunahuone, jossa sijaitsivat kiuas, lauteet, 105 litran vetoinen muuripata ja ikkuna. Ulkoseinät pystytettiin kuuden tuuman hirsistä.

Tämä saunatyypin oli yleisin. Kuopion maanviljelyseuran asutustoimikunta hyväksyi ko. saunatyypin piirustukset tai sellaisen rakentamisen asemapiirroksen mukaan mm. seuraaville asutustilallisille (ja monille muillekin):

henkilö	piirustusten tai asemapiirroksen hyväksymisajankohta
Sakari Aaltola	15.12.1948
Juho Grön	17.6.1948
Iivo Harju	22.7.1948
Matti Heiskanen	26.7.1946
Riku Ihanus	10.9.1949
Hannes Ikonen	20.7.1948
Salomon Jormanainen	16.4.1948
Paavo Kähkönen	25.4.1949
Pekka Lehikoinen	29.10.1947
Aku Partanen	19.6.1946
Mikko Ryymin	22.7.1948
Johannes Sissonen	14.2.1947

Piirustuksia ja asemapiirrosta voitiin myös muuttaa, joten saunan rakentamisen aloittaminen saattoi tapahtua jo ennen yllä olevaa hyväksymisajankohtaa tai selvästi sitä myöhemminkin. Joissakin tapauksissa saattoi käydä niin, ettei saunaa rakennettu ollenkaan.

Kehittyneempi saunatyypin oli 1945/S61, joita myös Vieremälle rakennettiin varsin paljon. Se oli 4,90 metriä pitkä ja 4,00 metriä leveä. Se toimi ensivaiheessa väliaikaisena asuntokeittiönä. Siinä oli vain yksi huone, jossa oli tulisija, keittoliesi, sänkyjä ja pöytä. Kun varsinainen asuinrakennus oli saatu valmiiksi, eteinen ja saunan pukuhuone erotettiin saunaosasta seinällä. Tulisijan ja keittolieden tilalle muurattiin kiuas ja muuripata. Sänkyjen paikalle tehtiin lauteet. Tosin suuren asutopulan johdosta moni sauna pysyi useasti edelleenkin asuttuna, kuten Vesalan rintamamiestila-kappaleessa kerrotaan.

Kuopion maanviljelyseuran asutustoimikunta hyväksyi tämän saunatyypin piirustukset tai sellaisen rakentamisen asemapiirroksen mukaan mm. seuraaville asutustilallisille:

henkilö	piirustus tai asemapiirroksen hyväksymisajankohta
Reittu Dufva	30.4.1949
Väinö Honkanen	11.7.1949
Olavi Hukkanen	20.8.1949
Vilho Hukkanen	12.8.1949
Eino Kauhanen	25.4.1949

Tauno Mykkänen	8.12.1948
Ville Nissinen	15.3.1949
Julia Pyykkönen	8.12.1948
Niilo Ruotsalainen	11.8.1948
Juho Ruuska	14.7.1949
Mikko Sotikoff	19.8.1948
Antti Tsokkinen	28.2.1950
Johannes Vornanen	14.9.1949

Hieman edellistä harvinaisempi saunatyyppeä oli 1945/S3, jonka mitat olivat 3,40 x 4,70. Se oli lähes S2:n kaltainen paitsi, että sen sisääntulosivustalle oli piirretty 1,50 metriä leveä kuisti. Tämän tyyppisen saunan piirustukset sai mm. Lauri Kauppinen 14.2.1950.

Tyyppi 1940/S4 oli myös monella käytössä, sen mitat olivat 3,30 x 4,75. Mm seuraavat asutustilalliset hankkivat ko. tyyppin piirustukset:

henkilö	piirustusten tai asemapiirroksen hyväksymisajankohta
Antti Heikkinen	9.10.1951
Juho Heikkinen	28.2.1950
Viljo Juntunen	13.12.1949
Pekka Kauhanen	22.12.1950
Jaakko Kuosmanen	26.5.1951
Olga Kärpanen	12.4.1950
Vilho Lappalainen	13.9.1950
Tuomas Lipponen	25.10.1950
Aulis Niiranen	4.10.1954
Jooseppi Pesonen	6.3.1947
Santeri Shemeikka	7.8.1946
Jaakko Solehmainen	9.5.1947
Jaakko Törnqvist	1.9.1949

Myös tyyppi 1945/S5 oli olemassa. Mm. Martta Autiolle sellainen hyväksyttiin 23.5.1951. Sen mitat olivat 3,90 x 4,70. S7 tyyppinen sauna oli ainakin Vilho Tikkasella. Sen mitat olivat 4,20 x 5,60. Samoin oli käytössä tyyppi 1940/S2 (3x 4 metriä), joka oli mm. Riku Ihanuksella 10.9.1949, Anna Komulaisella 17.1.1950, Eino Lappalaisella 3.10.1950 ja Martti Nissisellä 22.4.1949. Edelleen 1945/S6:n kaltaisen saunatyypin 1945/S6a piirustukset olivat mm. seuraavilla: Vilho Hukkanen 11.7.1948, Jalmari Kaikkonen 20.7.1950, Herman Kettunen 20.7.1949 ja Salomon Partanen 15.3.1951.

2. Kovalla työllä maahan kiinni

Asukkaanottolautakunnalla oli keskeinen merkitys asutustilallisten sijoittamisissa tiloille. Tilan muodostaminen tapahtui perustamistoimituksessa, joissa laadittiin asutussuunnitelma. Siitä ilmeni mm. tilan pinta-ala ja puuston sekä mahdollisten rakennusten alustava arvio. Ko. lautakunta päätti ensimmäisten kriteerien perusteella kuka maan saaja sijoittuu kullekin tilalle. Eräs kriteeri oli mm. se, millainen tila hakijalla oli ollut Karjalassa. Hakijan toiveita pyrittiin myös jonkin verran ottamaan huomioon.

Kun asutustilallinen oli jonkin aikaa ollut tilalla, pidettiin lopullinen tilan arvioimistoimitus, jossa sen tarkempi hinta määriteltiin. Tilan osoittamisen jälkeen asukasperheellä oli käytännössä vain kuukausi aikaa käydä asutustoimistossa solmimassa tilasta hallintasopimus. Näin tila tuli perheen käyttöön, mutta sen

omistusoikeus kuului vielä valtiolle. Ko. sopimus tehtiin viideksi vuodeksi, jonka aikana valtio myi tilan sen haltijaperheelle.

Hyvä esimerkki em. prosessista oli viisijäsenisen Heikki Laitisen tapaus. Laitinen oli allekirjoittanut hallintosopimuksen 28.2.1949 tilasta, joka sijaitsi Kurenpolven Pirttikankaalla. Asutussuunnitelmassa tilan kokonaispinta-alaksi todetaan 21,7 hehtaaria, josta peltoa 30 aaria, niittyä 1,08 hehtaaria, suoviljelyä 36 aaria ja viljelykelpoista maata 3,92 hehtaaria, joka tuli raivata pelloksi 10 vuoden kuluessa.

Rakentamissuunnitelmassa, joka oli lähetetty 14.6.1949, esitetään rakennettavaksi tilalle A1-tyyppinen asuinrakennus mitoiltaan 6,00 x 7,70 metriä. Sen muodostivat tupakeittiö, huone ja eteinen. Lisäksi ullakkotilassa oli kaksi huonetta ja kellarissa säilytystiloja. Lisäksi ko. suunnitelmassa esitettiin rakennettavaksi navetta ja 1940/S2-tyyppinen (3x4) sauna. Sähköt vedettäisiin myöhemmin. Tilan karja koostui kahdesta lehmästä, viidestä kanasta ja seitsemästä lampaasta.

Toinen esimerkki on Korpiselän Koukkarin kylästä lähtöisin olleen Viljo Pussisen perheen tapaus. Asukkaanottolautakunnan puheenjohtaja J.A. Heikkinen todistaa, että perhe on saapunut pitäjään 13.11.1945 ja että heillä on maansaantioikeus sekä että he ovat tehneet hallintosopimuksen 28.5.1946 Palosenjärvellä sijaitsevasta tilasta. Saunan piirustukset on hyväksytty 14.12.1946. Sauna lienee ollut samaa 1940/S2-tyyppiä kuin samaan kylään sijoittuneella Mikko Pussisella, jonka saunan piirustukset hyväksyttiin 15.7.1946.

Pääosa asutustiloista syntyi maille, jotka oli maahankitalain perusteella pakkolunastettu valtiolle yhtiöltä (Vieremällä niillä maata 31055 hehtaaria), kunnalta, seurakunnilta ja isoimmilta yksityisiltä tiloilta. Maanhankintalaki mahdollisti tilanoston myös suoraan maanomistajalta ns. vapaaehtoisella kaupalla, kuten on jo kerrottu Ahti ja Arvi Pyykkösen ja Santeri Shemeikan tehneen. He ostivat seurakunnalta tilat Kyrönniemen pappilan alueelta jo vuonna 1945.

Siirtoväkeen kuulunut talollisen leski Hilma Näätänen osti myös ns. vapaaehtoisella kaupalla Antti Kauppiselta Salahmilta Hämeenlampi -nimisen tilan. Lainhuuto ko. ostolle oli saatu 21.9.1946. Samoin salahmilainen sotainvalidi Veikko Nissinen osti 17.2.1947 vapaaehtoisella kaupalla vanhemmiltaan Hilma ja Pekka Nissiseltä noin kolmen hehtaarin suuruisen määrälän Kestikievari -nimisestä tilasta. Maanlunastuslautakunnan puheenjohtaja todisti 3.3.1947, että Nissinen oli maanhankitalain mukaan oikeutettu maanostoon ja saamaan ko. määrälälle rakennusluvan. Ko. lupaa haettiin A5-tyypin mukaiselle asunnolle (6,00 x 7,50 metriä), N2-tyypin navetalle ja S2-tyypin mukaiselle saunalle, joka sijaitsi lähimpänä kuivunutta lampea.

Välistä näissä rakennushankkeissa sattui myös väärinymmärryksiä. Salahmilaisen Tauno Parviaisen kohdalla niitä sattui jopa tuplasti, mitä maanlunastuslautakunnan toimistoapulainen joutui korjaamaan. Hän ilmoitti 30.4.1947 kirjeellä Kuopion maamiesseuran asutuslautakunnan arkkitehdille, että Parviainen oli pyytänyt mallin A16- mukaiset asuinrakennuksen piirustukset eikä 1945/A6:n mukaisia, jotka hänelle oli lähetetty. Samalla hän myös tiedotti, ettei hakijan sukunimi ole Harviainen. Ehkäpä arkkitehdillä tai hänen sihteerillään ei tuolloin sattunut olemaan hänen paras päivänsä.

Osan asutustilallisten vähäisestä vapaa-ajan vietosta saattoi välistä kuulua jopa kiljun valmistus ja sen humalahakuinen nautinta. Äänestä puhetta riitti ja maailmaa parannettiin. Salahmilla kerrottiin toisinaan vanhan juoma-annoksen loppuessa ”uuden satsin olevan jo tekeytymässä.” Myöskään mm. Palosenjärvellä tämän alkoholijuoman nautinta ei ollut tuntematonta. Erästä kylän osaa nimitettiin jopa Kiljukyläksi.

Asuinrakennus-tyyppejä oli useitakin tarjolla. Eräs tällainen oli 1945/A9P, jollaiset piirustukset olivat hankkineet mm. Olavi Hukkanen 21.7.1949, Hannes Ikonen 20.7.1948, Pekka Kauhanen 22.12.1950, Mikko Luukkainen 15.7.1946 ja Arne Makkonen 7.10.1948. Sen mitat olivat 6,00 x 7,70 metriä, joten se ei

paljoakaan eronnut A5-tyypistä. Erityisenä huomiona mainittiin, että sokkeliin oli varattava aukko mahdollista vesijohtoa ja viemäriä varten. Ullakkohuoneiden teko oli laskettu rakentamisen toiseksi vaiheeksi. Lisäksi ohjeissa pyydettiin varaamaan kuusi litraa tervaa alushirsien tervaamiseen.

Edellistä isompi asuinrakennustyyppi oli 1945/A4P. Sen mitat olivat 8,00 x 10,50 metriä. Jos leivinuuni tehtiin suuremmaksi tuli rakennuksen pituutta tuvan kohdalta lisätä 50 cm:llä. Tuvan lisäksi rakennukseen kuului eteinen, keittiö ja kaksi huonetta. Ullakolla oli myös kaksi huonetta ja komero. Kellarissa oli säilytystiloja. Rakennus voitiin tehdä joko hirrestä tai laudoista ja kahdessa vaiheessa, jolloin toinen vaihe käsitti ullakkotyöt. Tällaiset piirustukset olivat tilanneet mm. Ilmari Idström 3.8.1950, Yrjö Kauppinen 24.2.1951 ja Herman Kettunen 15.8.1948 sekä Topi Hyvönen 21.6.1954.

Karjarakennuksia oli myös valittavana useampaa eri tyyppiä, joista N4 oli isohko ja toimiva kokonaisuus. Sen mitat olivat 8,50 x 21,50 metriä. Varsinaisen navetan lisäksi siihen kuuluivat vasikkain ja sikojen karsinat, karjakeittiö, maitohuone ja talli. Lisäksi saman katon alla olivat rehu- ja kalustovaja, halkovaja ja AIV-säiliö. Yläkertaan pääsi päätyyn rakennettua siltaa pitkin. Tämän tyyppin piirustukset olivat hankkineet mm. Janne Ahonen 8.12.1950, Janne Halonen, jonka tilasta jo tuolloin oli maininta ”kylmä tila”, 29.9.1950, Antti Kinnunen 6.11.1950, Lauri Lappalainen 29.2.1949, Salomon Partanen 15.3.1951 ja Antti Tsokkinen 28.3.1950.

Asutustilallisten vaativasta pellonraivauksesta on jo kerrottu mm. kappaleissa kylmät tilat ja ruotsalaisraiviot sekä Vesalan rintamiestila. Lähinnä raivaamattomaan korpeen perustettuja ns. kylmiä tiloja on laskettu Vieremällä olleen noin 190. Ne olivat asutustiloja, joissa valmista peltoa oli enintään 10 prosenttia siitä määrästä, mikä tilan peltoala olisi silloin, kun kaikki tilan raivauskelpoinen maa-ala oli saatu raivattua pelloksi.

Pääasiallisen raivaustyön suorittivat asutustilalliset itse. Valtion omistaman Pellonraivaus Oy:n toimesta suoritettuja ns. ruotsalaisraivauksia suoritettiin Vieremällä peräti 61 rintamiehen ja sotalesken tilalla (238,94 ha) ja siirtoväen 29 tilalla (146,24 ha). Ne eivät olleet ilmaisia vaan nämä kustannukset lisättiin tilan lopulliseen kauppahintaan, jonka asutustilallisen tuli maksaa valtiolle. ASO suoritti raivausalueilla myös peruskuivatusta isoja viemäriä (n. 90 km) kaivattamalla ja rakennuttamalla tieyhteyksiä asutusalueille. ASO:n työnjohdossa toimi tuolloin henkilö, joka rempseäpuheisuudellaan sai Pillu-P:n lisänimekseen. Kerrotaan myös, että eräs naispuolinen kaupanpitäjä kyllästyi niin hänen juttuihinsa, että potkaisi häntä arkaan paikkaan. Sen jälkeen em. henkilö karttoi tätä kauppa.

Kuten aikaisemmin on kerrottu, 5.5.1945 säädetty rahoituslaki mahdollisti asutustilallisille valtion halpakorkoisen ja pitkäaikaisen asutuslainan saannin valtiolta. Osuuskassa kunnan rahastonhoitajana välitti näitä valtion lainoja. Myöntämiseen tarvittiin em. asutustoimikunnan hyväksymä suunnitelma ja kustannusarvio. Kylmille tiloille maksettiin erikoistukena tilan perustamispalkkiota. Viljelyskuntoon saatetun pellon ja laitumen raivauksesta valtio maksoi uudisraivauspalkkiota. Lainoja sai myös aittojen ja vajojen rakentamiseen, irtaimiston hankkimiseen ja sähköistämiseen. Esimerkiksi palosenjärveläinen Mikko Naumanen sai lainan aitan ja halkovajan rakentamiseen (26.2.1949 hakemus).

Hallintosopimus kielsi tilan myynnin muille paitsi maansaantiin oikeutetuille. Myös metsän myyntiä valvottiin. Työkiireiden vuoksi rakentaminen viivästy Vieremälläkin kymmenillä. Esimerkiksi erään palosenjärveläisen karjansuojan kustannusarvio oli laadittu jo 3.5.1946. Työt olivat kuitenkin jääneet kesken. Uudessa kustannusarviossa 24.5.1949 todettiin, että töistä oli aikanaan suoritettu vain 10 prosenttia.

Erälle toiselle em. kylän tilan karjasuojalle kustannusarvio oli laadittu 14.12.1946. Uudessa arviossa 19.8.1949 katsottiin, että töiden suoritusaste oli ollut 36 prosenttia. Rakentamista viivytti myös ankara

tarvikepula. Tavaraa sai vain ostoluvilla. Luvan varaisia olivat mm. naulat, lasit, sementti, tiilet, vernissa ja savupellit sekä uuninluukut.

3. Vesalan rintamiestila

Tila sijaitsee noin neljä kilometriä Kirkonkylästä lounaaseen nykyisen Ouluntien länsipuolella. Se siirtyi Karankamäestä kotoisin olleelle Arttu Kauppiselle Putkola Oy:ltä ns. kylmänä tilana. Arttu, joka oli toiminut kiväärimiehenä sekä talvi- että jatkosodassa, kotiutettiin 14.11.1944.

Perhe muutti Vesalaan 28.11.1948, jonne Arttu oli rakentanut maanviljelyseuran asutustoimikunnan hyväksymän saunan. Sauna oli aluksi varustettu asumiskäyttöön. Sen keskiosa toimi keittiönä, laudeosa vanhempien ja pukuhuonetila lasten (Raija, Aino, Pirjo ja Eine) nukkumistilana. Näissä väliaikaisissa tiloissa perhe asui elokuuhun 1949 asti, jolloin varsinainen asunto valmistui.

Sauna pysyi suuren asuntopulan johdosta edelleenkin asuttuna. Siihen muuttivat Tiina ja Pekka Rönkkö ja parin vuoden jälkeen Ales ja Tiina Rytönen sekä uudestaan Tiinan kuoltua Pekka Rönkkö, joka pyysi aina kesäksi päästä Puomilasta sinne. Myös talon vintille nikkaroitiin vuokralaisperheelle asuintilat helloineen. Naapurissa sijaitsi myös samasta tilasta Yrjö Ahoselle lohkaistu Koivulan rintamamiestila. Sen rakennussuunnitelmat oli hyväksytty 26.11.1948.

Tilan oma väki suoritti itse monia vuosia kestäneen peltojen raivauksen - myös talkoita järjestäen. Kirvestä, kuokkaa, kankea ja hevosta apuna käyttäen irrotettiin kivet ja kannot maasta, minkä jälkeen ne poltettiin. Tilan lapset olivat alusta lähtien kiviä, juuria ja kantoja nostelemassa.

Ns. ruotsalaisraivauksesta tila ei päässyt osalliseksi. Ko. raivaus tarkoitti sitä, että maanluovutusvelvolliset ruotsinkieliset tilat saivat maanluovutuksen sijaan oikeuden kustantaa muualla Suomessa suoritettavaa pellonraivausta. Vieremällä sitä suoritettiin 61 rintamamiesten ja leskien sekä 29 siirtoväkeen kuuluvien tilalla. Vesalassa raivauksen yhteydessä kaadetut puut myytiin. Lapset osallistuivat jopa kilpailien puiden parkkaukseen, josta isä maksoi heille pientä rahapalkkaa.

Savimäen supistetun kansakoulun aloittaessa 1.8.1949 toimintansa Pekka Juutisen talossa se lyhensi luonnollisesti koko seutukunnan lapsien koulumatkaa. Vesalasta lasten koulutie vie ensin Martti Remeksen rintamamiestilalle Korpelaan, jonka rakennuspiirustukset oli hyväksytty 5.3.1949. Myöhemmin tällä pientilalla asui Einari Remes. Täältä koulutaival jatkui Haapalan ja Mäkelän kautta Savimäen tielle.

Muistiin on hyvin jäänyt opettaja Heikkilän tunti, kun laulettiin virttä ”Sun kätes Herra voimakkaat”. Opettaja harmistui, kun laulu ei sujunut tarpeeksi hyvin. Virttä laulettiin sitten koko oppitunnin ajan uudestaan ja uudestaan yhdessä ja erikseen. Savimäen tien kautta matkattiin myös Kirkonkylään, sillä nykyinen Ouluntie valmistui vasta 1960-luvun puolivälin jälkeen.

Arttu myi tilansa vuonna 1972, jolloin hän myös joutui maksamaan jäljellä olleen asutuslainansa loppuosan pois. Jo seuraavana vuonna saivat kaikki Itä- ja Pohjois-Suomen asutustilalliset presidentti Kekkonen aloitteesta jäljellä olleet asutuslainansa anteeksi. Tämä luonnollisesti harmitti Arttua.

Tila on yhä suvun hallussa. Sen pellot ovat Ulla ja Jari Miettisen sekä rakennukset, joihin kuuluu myös esim. sauna, Einen ja hänen puolisonsa omistuksessa. Mainitut asutuksen aikaiset saunarakennukset ovat oivia muistomerkkejä useinkin juuri kylmän tilan asuttaneille raivaajaperheille ja heidän työilleen.

4. Tärkeä asutuslautakunta, -toimistoja ja -neuvoja

Yllämainituilla elimillä oli keskeinen rooli siirtolaisten ja rintamamiesten käytännön asuttamistoimissa. Asutuslautakunnan asiana oli huolehtia yhdessä Osuuskassan kanssa asutuslainoihin liittyvistä tehtävistä.

Esim. vuonna 1950 ne käsittelivät noin 230 asuntolainahakemusta ja vielä 1952 em. pankin myöntämistä lainoista yli puolet olivat juuri näitä asuttamislainoja.

Lautakunta huolehti 1949 alkaen Arava-lainoihin kuuluneista tehtävistä. Lautakuntaan valittiin vuonna 1951 puheenjohtajaksi Väinö Karjalainen ja maanomistajien edustajiksi August Juslin ja Johannes Koivunen.

Asutuslautakunnan aloitteesta kunta otti 1950 noin 217 000 euron lainan asutustarkoituksiin ja noin 145 000 euron lainan maaseudun asunto-olojen parantamiseen. Lautakunnan pj:n päiväraha oli tuolloin 18,5 euroa ja kokouksissa läsnä olleen asutusneuvojan 14,5 euroa, kun yleinen päiväraha oli tuolloin 8 euroa. Tätä selitti osittain se, että valtio maksoi puolet em. isommista päivärahoista.

Asutustoiminnan tärkeys kunnalle näkyi mm. siinä, että valtuusto suoritti tutustumisretken pitäjän asutusalueille heti kokouksensa jälkeen 18.6.1951. Retken oppaina toimivat asutusneuvoja E. Luukkainen ja rakennusmestari Pauli Janhunen.

Vuonna 1954 lautakunta käsitteli 43 MAP-lainahakemusta yhteissummaltaan 366 000 euroa sekä uusia avustus- ja muita lainahakemuksia 132 sekä ASO:n edellisvuodelta palauttamia hakemuksia 79 kappaletta. Asutuskassan rahastonhoitaja toimi Jooseppi Hukkanen, jonka palkka nostettiin 1.1.1954 alkaen 150 euroksi kuukaudessa. Lisäksi lautakunta hyväksyi 40 tilakauppaa ja suoritti arviointitoimituksia sekä lainojen, avustusten ja maksujen tarkastuksia 172 tapauksessa.

Asutuslautakunta kokoontui vuoden 1954 aikana yhteensä 13 kertaa. Se jatkoi entisessä kokoonpanossa, johon oli saatu lisäjäseniksi Yrjö Kauppinen ja Arvi Parviainen. Sen pöytäkirjat ovat yhäkin salaisia.

Kuten aikaisemmin on jo todettu, maatalousministeriön asutusosasto johti rintamamiesten ja siirtolaisten asuttamista. Piiritasolla toimivat asutustoimikunnat, jollainen oli mm. Kuopiossa. Siellä hyväksyttiin esim. asutustilallisen rakennusten asemapiirroksat ja piirustukset. Sen paikallistason työmyyrä oli asutusneuvoja, jona Vieremällä toimi maatalousteknikko Yrjö Väänänen. Hänen asutustoimistonsa sijaitsi nykyisessä Eino Rönkön talossa Kirkonkylässä.

Kunta sai 18.10.1952 asutusosastolta ehdotuksen, että kuntaan perustettaisiin asutusneuvojan toimi "kunnan asutuslautakunnan käytettäväksi". He esittivät, että silloinen heidän palveluksessaan ollut em. Yrjö Väänänen siirrettäisiin tähän toimeen. Samalla hän kuitenkin jatkaisi asutustoimistossa myös heidän palveluksessaan. Hänen palkanmaksun jakautuminen sovittaisiin kunnan ja ASO:n kanssa. Todettakoon, että Väänänen oli yksi Vieremän Osuuskassan kotiseutufilmin tekijöistä vuonna 1957. Hän myös kuvasi silloista vieremäläistä elämänmenoa. Näitä valokuvia on taltioinut Jarmo Ruhanen. Eräskin valokuva on lauluharjoituksista Pulkan talossa. Siinä isäntäväen Irja ja Heikki Hukkasen lisäksi ovat mm. kunnanlääkäri Hannu Simula haitari sylissään, Osuuskaupan johtaja Perttu Torppa, apulaisnimismies Rudolf Hämäläinen, apteekkari Lauri Pohjanpalo ja agrologi Aulis Korolainen. Toisessa kuvassa vuodelta 1952 on Johannes Vornasen perhe ja kolmannessa mm. asutustilallinen Jussi Sissonen ja rakennusmestari Pauli Janhunen.

V. Suuret ikäluokat saavuttavat oppivelvollisuusiän

1. Uudet koulurakennukset: Nissilä 1950, Pyöree 1952, Salahmi 1953, Savimäki 1954, Rotimojoki 1955 ja Karankajärvi 1956

Nissilän kansakoulu tuhoutui tulipalossa välirauhan aikana yöllä 21.–22.1.1941. Todennäköisesti välikaton täytteen kuumenemisestä alkuunsa saanutta paloa kyläläiset pitivät tuntikausia rajoitettuna. Kun Kirkonkylältä tuotua palokunnan moottoriruiskua ei saatu toimimaan, rakennus paloi perustuksiinsa myöten.

Koulun johtokunta toimi ripeästi. Jo paloa seuraavana päivänä se päätti oppilaiden sijoittamisesta kolmeen eri paikkaan: luokat 1-2 Asikkalaan, luokat 3-4 Mattilaan ja luokat 5-6 Kemppealaan. Myöhemmin koulunpitoaikoja jouduttiin myös vaihtamaan.

Ensimmäisen aloitteensa uuden koulun rakentamisesta johtokunta oli tehnyt melko pian sodan päätyttyä eli 10.12.1944. Maaliskuun 10. päivänä 1946 oltiin jo niin pitkällä, että johtokunta oli saanut tarkasteltavakseen kouluhallituksen lähettämät 3-opettajaisen koulurakennuksen alustavat piirustukset. Johtokunta oli hyväksynyt piirustukset ja samalla esittänyt rakennusmateriaaliksi puuta. Se esitti myös jo tuolloin oppilasasuntolan rakentamista.

Kunnanhallitus totesi 6.6.1947 koulun alustavan rakennusluvan ja 8.9.1947 sen piirustusten ja työselostusten tulleet hyväksytyiksi. Koulun johtokunnan kiirehtiessä rakentamisen aloittamista kunnanhallitus myöntyi työmaan käynnistämiseen perustamistöiden osalta. Rakennuksen normaalihinnaksi kouluhallitus oli hyväksynyt 305 500 euroa.

Kunnanhallitus totesi 1.6.1948 rakennukseen saatavan 74 300 euroa valtionapua ja arvioi otettavan lainamäärän 107 000 euroksi. Koulun rakennusurakan sai 4.6.1949 J.A. Huttusen ja Matti Pulkan rakennusliike 88 400 euron urakkasummalla. Uuden koulun vihkiäisjuhlaa vietettiin 17.12.1950, jolloin lähes kymmenen vuoden ”korpivaellus” ympäri kylää päättyi. Sähköä ei vielä koululle saatu.

Iisalmen Sanomien lehtijutussa Nissilän uuden koulurakennuksen kerrotaan olleen pitäjän suurin ja ajanmukaisin sekä viihtyisä. Aika kuitenkin teki tehtävänsä. Parikymmentä vuotta myöhemmin silloinen koulun opettaja Eino Voutilainen arvosteli sodanjälkeisen ajan huonoja rakennusmateriaaleja ja yleistä ”antaa mennä asennetta” niin työsuorituksissa kuin valvonnassakin.

Myös Pyöreen koulupiiri jäi tulipalon vuoksi ilman omaa koulurakennustaan jo lähes kolme vuotta ennen nissiläläisiä, kun ilmeisesti eteisen lattialle jääneestä tuhkasangosta alkunsa saanut tuli tuhosi 16.3.1938 kylän koulurakennuksen. Väliaikaiset opetustilat saatiin vuokrattua Kalle Sirviöltä.

Uuden koulun rakentamista oltiin jo aloittamassa syksyllä 1939, kun talvisota syttyi. Syksyllä 1947 opetusministeriö ilmoitti uuden rakennettavan koulun ns. normaalihinnaksi 187 174 euroa. Kesäkuun alussa saatiin tietoa, että valtionapu rakennukselle on 42 000 euroa ja arvioitu lainantarve 70 000 euroa. Täällä uuden koulun odotus kesti vielä yli neljä vuotta pitempään kuin Nissilässä. Rakennustöihin päästiin vasta vuoden 1950 lopulla. Uusi tontti oli ostettu Erik Turuselta. Se sijaitsi noin 300 metriä länteen palaneelta koululta. Koulu valmistui 1952.

Seuraavana oli vuorossa Salahmi. Sen koulunpito oli aikoinaan uuden piiriin myötä 1.1.1905 siirtynyt ruukilta silloisen suurpitäjän Iisalmen maalaiskunnan huoleksi. Saman vuoden syksyllä koulupiiri oli saanut oman koulurakennuksen, kun kunta oli ostanut ruukilta aikoinaan insinööri Achenin käyttöön rakennetun virkatalon.

Koulu oli toiminut 2-opettajaisena vuoteen 1949, jolloin perustettiin kolmas opettajainvirka. Vuonna 1952 koulu sai neljännen opettajan. Kun kylälle muutti paljon myös ortodoksiseen seurakuntaan kuuluvia siirtolaisia, koululla ryhdyttiin opettamaan myös ko. uskontoa, joista huolehtivat rouva Patronen ja neiti Miinalainen. Kotitalousopetus tuli koululle oppiaineeksi 1950, mitä opetti mm. Heljä Heiskanen. Vuosina 1947-49 koulussa saatiin nauttia YK:n lastenapujärjestön lähettämää maitopulveria, kaakaojauhetta ja "laardia".

Oli selvää, että rapistuneen ja tiloiltaan ahtaaksi käyneen koulurakennuksen tilalle oli saatava uusi. Urakkasopimus allekirjoitettiin 21.12.1951 kuopiolaisen Rakennusliike Kolari ja Tiihosen kanssa. Piirustukset oli laatinut arkkitehti K. Routio Helsingistä. Niiden mukaan kouluun tuli neljä luokkahuonetta ja neljä opettajien asuntoa, yhdistetty liikunta- ja veistosali, kerhohuone sekä keittola ja vahtimestarin asunto. Kellaritiloissa sijaitsivat myös sauna, halkosuoja ja pannuhuone. Rakennuskustannukset olivat noin yksi miljoona euroa. Valtuusto päätti 17.4.1952 äänin 14-8, ettei koululle vielä tuolloin oteta "lämmivesijohtoa".

Todettakoon myös, että mitoitus neljästä luokasta ja opettajasta osoittautui nopeasti liian pieneksi. Valtuuston käsittelyyn tuli jo 22.9.1953 5-7 luokkien jakaminen kahtia, sillä ko. luokilla opiskeli 53 oppilasta. Seuraavassa kokouksessaan valtuusto hyväksyi väliaikaisen viidennen opettajan viran perustamisen 1.11.1953 alkaen.

Työt käynnistyivät maaliskuussa 1952 peräti 40 - 60 rakentajan voimin. Urakkasopimuksen mukaan rakentaminen sai kestää kesäkuun loppuun 1953, mutta koulurakennus valmistuikin yli puoli vuotta ennen tätä määräaika. Siirtyminen uuteen kouluun tapahtui jo 23.12.1952, missä koulutyö aloitettiin vuoden 1953 alussa. Vanha koulu myytiin 26.2.1953 Herman Tiikkaiselle 2 950 eurolla. Rakennus tuli siirtää pois 31.7.1953 mennessä.

Siirtolaisten ja rintamamiesten asutustoiminnan ansiosta Savimäki sai nopeasti oman koulun 1.8.1949 alkaen. Ensimmäiset vuodet koulua pidettiin Pekka Juutiselta vuokratuissa tiloissa ja vuodesta 1952 lähtien Arvi Kastelalta ja Hannes Hiltuselta vuokratuissa tiloissa. Koulu sai toisen opettajansa 1951.

Koulu rakennettiin kunnan omana työnä. Harjakorkeudessa se oli jo 10.9.1953. Sen normaalihinnaksi oli päätetty noin 550 000 euroa. Lopulliset rakennuskustannukset olivat 770 000 euroa. Ote koulun päiväkirjasta kertoo koulun valmistumisesta: "Uusi koulu avasi ovensa 18.12. koululaisten kuusijuhlaksi. 11.1. saimme jo aloittaa koulutyön siellä. 1.2.1954 koulutalo valmistui lopullisesti". Samana vuonna koulun opettajaksi valittiin Paavo Heikkilä (1954-1978), josta tuli myös pitkäaikainen kansakoululautakunnan sihteeri.

Aikoinaan kuntamme nuorimman koulupiirin Rotimojoen (järjestyksessä 22:s) syntyyn vaikutti vahvasti myös sodan jälkeinen asutustoiminta. Koulutyö aloitettiin syksyllä 1952 Kalle Julkuselta vuokratuissa tiloissa. Koulurakennuksen normaalihinnaksi oli 11.11.1954 määrätty 390 000 euroa, josta todettiin saatavan 45 prosenttia valtionavustusta. Arkkitehtinä toimi Salahmin tapaan K. Routio. Maanlunastuslautakunta muodosti koulun tontin lähinnä Ahlströmille kuuluneesta maasta. Koulurakennus valmistui 1955, jolloin koulu sai myös toisen opettajansa. Seuraavana vuonna valmistui Karankajärven koulurakennus ja koulu muuttui 2-opettajaiseksi. Kunta rakensi 1950-luvulla peräti seitsemän uutta koulurakennusta, kun vielä 1958 vahvistunut Palosenjärven koulu lasketaan mukaan.

Kunnan talousasioissa koulupuolen osuus pysyi edelleen suurena. Vuonna 1950 se oli 395 400 euroa, mikä oli talousarvion koko menoista 18,9 prosenttia. Pääomamenot olivat kasvaneet selvästi isoimmiksi eli 896 600 euroksi, mikä tiesi peräti 42,8 prosenttia kunnan kokonaismenoista. Opetuspuoli oli tuolloin melkoinen tulonlähde kunnalle. Sen tulot olivat 324 000 euroa eli noin 71 400 euroa pienemmät kuin ko. toimialan menot.

Vuonna 1952 opetusalan menot olivat kohonneet 666 077 euroon, mikä oli 24,4 prosenttia kokonaismenoista. Nousu johtui ennen muuta siitä, että pääomamenot laskivat reaalisestikin kahden vuoden takaisesta (797 610 euroa) samoin prosentuaalisesti (29,2). Opetusalan tulot olivat 526 249 euroa. Se oli 33,1 prosenttia kokonaistulosta ilman verotuloja.

Kunnanhallitus jatkoi käytäntöään tarkistaa koulujen johtokuntien tekemiä päätöksiä. Kun Nissilän johtokunta oli päättänyt 3.2.1950 myöntää kengät kahdeksalle oppilaalle, kunnanhallitus pudotti saajien määrää kahdella. Marttisenjärvellä pudotus oli 29:stä yhdeksään. Samalla se totesi, että varattu määräraha oli 5000 markkaa (180 euroa). Sen sijaan Nissilän koulun johtokunnan päätöstä 21.12.1952 myöntää kengät 18:lle oppilaalle kunnanhallitus korotti vielä yhdellä ja valtuutti johtokunnan hankkimaan kumikenkiä. Se hyväksyi 19.1.1953 myös Kirkonkylän koulun johtokunnan päätöksen myöntää kuudelle oppilaalle matka-avustusta lukuvuodelta 1952 -53 noin 30 euroa (100 markkaa).

Iisalmen maalaiskunta ja Muuruvesi, jota Kuopion maatalousseura tuki, kävivät 1950-luvun alussa tiukan kilpailun emäntäkoulun sijoituspaikasta. Maataloushallitus oli antanut lupauksia asian etenemisestä Ylä-Savossa, mikäli kunnilla olisi tarjottavana tilat koululle. Iisalmen maalaiskunta ostikin Vapaussodan invalidien Liitolta Runnin kartanon emäntäkoulun mahdolliseksi sijoituspaikaksi.

Valtuusto käsitteli 17.4.1952 Iisalmen maalaiskunnan kirjettä, jossa todettiin Runnilta ostetun maatila. Siinä toivottiin, että Vieremän kunta ”yhtyisi anomaan valtion emäntäkoulua ja asuntola” sinne sekä osallistumaan kauppahintaan (noin 9 000 euroa). Helsinkiin matkustavaan lähetystöön nimettiin Ilmari Partanen. Valtionvarainministeriön vastuksesta päätös kuitenkin venyi. Ammattikouluasia oli ensi kerran kunnanhallituksessa esillä 10.3.1952 Pohjois-Savon maakuntaliiton aloitteesta. Kunnanhallitus totesi, että hanke on aivan uusi eikä päättänyt jatkotoimista. Yllä mainitussa valtuuston kokouksessa oli myös käsittelyssä opettajainyhdistyksen anomus saada piirin henkisiin ja syysurheilukilpailuihin 5 000 markan avustuksen kumpaankin. Valtuusto hyväksyi 2 500 markkaa (75 euroa) kumpaankin.

Kunnan koulupiirien lukumäärä (22) oli suurimmillaan vuosina 1952-59. Keväällä 1952 Mesilän ja Multamäen alueen asukkaat puuhasivat omaa supistettua koulua alueelleen. Valtuusto perusteli 3.6.1952 hankkeen hylkäämispäätöstä sillä, etteivät oppilaiden koulumatkat jo toimiviin kouluihin juuri ylitä viittä kilometriä.

Yhteisiä koulupiirejä naapurikuntien kanssa ei ollut. Iisalmen piirin kansakoulutarkastaja Mikko Suhonen kehotti kirjeessään 23.12.1952 tutkimaan yhdessä Sonkajärven kanssa yhteisen piirin perustamista Kauppilanmäestä ja Sonkajärven Pajusenmäestä. Hankkeeseen palattiin vuonna 1957, jolloin kuntien edustajilla oli asiasta neuvottelu, mutta valmista ei tullut.

Keväällä 1954 valtuusto palasi Nissilän oppilasasuntola-asian päättämällä, että sellainen tullaan rakentamaan, koska majoitettavia on jatkossakin. Tuolloin kansakoululautakunnan puheenjohtajana toimi kunnansihteeri Viktor Palviainen ja jäsenenä Paavo Heikkilä, Martti Huttunen ja Yrjö Karppinen sekä sihteerinä Eelis Penttilä. Lautakunta kokousti vain neljä kertaa.

2. Oppilasmäärät syksyllä 1950 ja 1954, oppilaiden saatto ja majoitus sekä koulujen johtokunnat ja opettajat 1954

Vieremän kunnan kansakoulujen oppilasmäärät syksyllä 1950 ja 1954 ilmenevät seuraavasta taulukosta:

1950 1954 + kouluaste

Koulupiiri	yht.	ylä	ala	jatko	yht.
Ameriikka	53	23	25	9	57
Haajainen	52	23	22	6	51
Kaarakkala	42	19	14	-	33
Kapeanvesi	45	14	16	3	33
Karankajärvi	41	14	22	5	41
Karankamäki	32	17	14	-	31
Kauppilanmäki	54	22	26	5	53
Kirkonkylä	129	86	41	10	137
Konolanmäki	35	12	17	7	36
Lehtoranta	23	18	9	-	27
Marttisenjärvi	65	25	30	9	64
Nieminen	42	22	17	5	44
Nissilä	125	71	35	20	126
Palosenjärvi	31	14	19	6	39
Palosenmäki	52	28	25	7	60
Pyöree	34	13	20	6	39
Rotimojoki	-	20	29	3	52
Salahmi	132	109	48	15	172
Savimäki	55	33	25	5	63
Tikanniemi	51	26	19	-	45
Valkeinen	74	25	34	7	66
Vuorinen	39	9	8	9	26
Yhteensä	1199	643	515	137	1295

Ensimmäisten sodanjälkeisten suurten ikäluokkien tulo oppivelvollisuusikäen nosti pitäjän kansakoulujen oppilasmäärää neljässä vuodessa lähes sadalla. Vieremällä suurin ikäluokka oli vuonna 1948 syntyneet. Nämä noin 245 nuorta aloittivat koulunkäyntinsä pääsääntöisesti vuoden 1955 syksyllä.

Suurin oppilasluvun kasvu vuodesta 1950 vuoteen 1954 tapahtui Salahmilla. Oppilasmäärä lisääntyi neljässä vuodessa peräti 40:llä. Koulu oli kunnan isoin 172 oppilaalla ja siellä oli viisi opettajaa. Viides opettaja palkattiin 1.11.1953, aluksi väliaikaiseksi. Tämä oli seurausta ennen muuta Ahlström Oy:n maille syntyneestä asutustilallisten keskittymästä, missä myös siirtolaisilla oli merkittävä osuus.

Toiseksi eniten oppilaita ennen Nissilää oli Kirkonkylässä. Luvut olivat 129 ja 137. Kirkonkylän oppilasmäärä oli kasvanut neljässä vuodessa 8:llä, mutta vuoden 1945 luvusta se oli peräti 19:llä. Tätä selittää paljolti se, että kunnan 21. kansakoulu alkoi toimia syksyllä 1949 pitäjämme toisella isolla asutusalueella Savimäessä. Tätä lähellä sijaitsevaa Kirkonkylää sijaitsevaa opinahjoa kävi jo 1954 peräti 63 oppilasta – yhtä paljon kuin Marttisenjärvellä, Palosenmäessä ja Valkeisilla, joiden ko. luvut olivat 64, 60 ja 66. Kirkonkylän koulu oli saanut jo 1940 neljännen ja vuonna 1955 viidennen opettajansa.

Nissilän koulun oppilasmäärä 126 oli vain yksi enempi kuin 1950. Tähän löytyi edellisten kaltainen selitys, sillä pitäjämme kolmas iso asutusalue Rotimojoki sai oman koulunsa 1952. Siitä tuli kunnan nuorin 22. koulupiiri, jonka koulussa 1954 oli 52 oppilasta. Nissilässä oppilasmäärät kuitenkin kasvoivat. Se sai neljännen opettajansa 1955 ja viidennen 1958. Kuudennen opettajan virkaa suunniteltiin jo 1960-luvun

alussa, kun koulupiirin oppilasluku kasvoi pitäjän isoimmaksi. Esim. kevätlukukaudella 1960 oppilasmäärä kohosi 170:een.

Pienimmät oppilasmäärät olivat Vuorisen, Lehtorannan ja Karankamäen kouluilla: 26, 27 ja 31. Eniten oppilasmäärä oli laskenut neljän vuoden takaisesta Vuorisilla, jossa se oli pienentynyt peräti 13:lla. Suurten ikäluokkien siivittämät koulunpidot lakkasivat Vuorisella vuonna 1959, Lehtorannalla 1962 ja Karankamäessä 1966. Kaikki olivat 1-opettajaisia ns. supistettuja kouluja.

Majoitusoppilaita kevätlukukaudella 1954 oli kaikkiaan 34 ja syyslukukaudella 30. He kaikki olivat Nissilässä ja heidät oli majoitettu koulua lähellä sijainneisiin taloihin. Näin ollen ei ollut ihmeellistä, että valtuusto antoi 11.11.1954 rakennuslautakunnalle tehtäväksi hankkia luonnospiirustukset Nissilään rakennettavalle oppilasasunnolle. Kansakoulutarkastaja oli antanut jo 5.6.1952 tällaisen kehotuksen.

Saattoon oikeutettuja oppilaita, joiden koulumatka ylitti viisi kilometriä, oli kevätlukukaudella 90 ja syyslukukaudella 108. Myös heistä enin osa kuului Nissilän koulupiiriin. Osalle Salahmin, Valkeisten ja Nissilän pitkämatkaisista oppilaista voitiin jo tuolloin tarjota linja-autokyyditys ja osalle hevoskyyditys – Tikanniemellä jopa venekuljetus. Mikäli em. toimia ei voitu järjestää, maksettiin pitkämatkaisten oppilaiden vanhemmille pieni rahakorvaus. Saattoon ja majoitukseen oli varattu 18.230 euroa. Se ylittyi 1.370 eurolla.

Vähävaraisille tarkoitettuja ns. vaateavustuksia jaettiin vuoden 1954 kevätlukukaudella 87 oppilaalle ja syyslukukaudella 220:lle. Näistä avustuksista suurin osa oli edelleenkin kenkiä, jotka myönnettiin 289 oppilaalle. Vaateavustuksiin oli varattu 10.590 euroa, mikä alittui 2.330 eurolla. Kaksi vuotta aikaisemmin myönnettiin 140 oppilaalle kengät. Koulujen johtokuntien esityksistä kunnanhallitus oli hylännyt 32. Eniten epäämisiä tapahtui Kauppilanmäen osalta 17:sta yhdeksän ja Palosenjärven 14:sta kahdeksan. Ameriikan johtokunta esitti kenkiä 26:lle, joista kuudelle ei niitä myönnetty. He saivat kuitenkin liivihameen, joita oli valmiina sosiaalilautakunnan varastossa. Kahdeksan oppilasta sai housu- tai mekkokankaan. Todettakoon, että 7. ja 8. luokalla tyttöjen opetusohjelmaan kuului myös kotitalous niillä kouluilla, joissa se oli tilojen puolesta mahdollista. Opettajana toimi Heljä Nyssönen.

Koulujen opettajat ja johtokuntien kokoonpano oli vuonna 1954 seuraava:

koulu	opettajat	johtokunta
Ameriikka	Kainulainen Martta Haikonen Aarni, kl. Kauhanen Eetu, sl.	Huttunen T., Kettunen Herman, Niskanen Anna, Niskanen Juho, Partanen Salomo, Savolainen Matti
Haajainen	Karppinen Kaarina, kl. Niinimäki Riitta, kl. Themmi Pekka, sl.	Huttunen Samuel, Ahonen Hannes, Ahonen Tauno, Kamunen Abu, Kiiskinen Martti, Kvist Kalle

Kaarakkala	Nurminen Sinikka, kl. Heiskanen Terttu,kl. Peljo Martta, sl. Komulainen Elsa, sl.	Kettunen Arvi, Huttunen Teodor, Lappalainen Arvi, Pehkonen Hulda, Reis Atte, Repo Atte
Kapeavesi	Rönkkö Uuno Rissanen Orvokki	Saukkonen Herman, Juntunen Selma, Juntunen Taavetti, Kauppinen Eino, Ryhänen Taavetti, Tervo Kusti
Karankajärvi	Kainulainen Siiri	Pulkka Hannes, Husso Aarne, Lämsä Alfred, Partanen Hilma, Timonen Edvin, Vatanen Vilho
Karankamäki	Piipponen Anna	Oikarinen Heikki, Juntunen Tuomas, Kauppinen Linda, Kerman Eino, Kokkonen Bernhard, Lappeteläinen Tauno
Kauppilanmäki	Kahanen Agatha Heikkilä Paavo, kl. Autio Oiva, sl.	Kauppinen Paavo, Huttunen Auqust, Kääriäinen Paavo, Pehkonen Kerttu, Tiikkainen Selim, Vornanen Johannes
Kirkonkylä	Penttilä Eelis Penttilä Sylvia Ruhanen Anneli Lahti Toimi, kl. Voutilainen Kaarina, sl.	Huttunen Heikki, Hukkanen Heikki, Kauppinen Ville, Palviainen Viktor, Partanen Hannes, Pellikka Edit

Konolanmäki	Virtanen Alli	Vartiainen Juho, Ahonen Alfred, Hakkarainen Immi, Kauppinen Pekka, Laukkanen Hannes, Rytkönen Elma
Lehtoranta	Hedlund Irja	Leinonen Toivo, Karanen Ville, Karinen Tuomas, Kovalainen Väinö, Repo Heikki, Vuotinen Tyyne
Marttisenjärvi	Saksa Sirkka, Räsänen Olavi, kl. Korolainen Maire, sl.	Huttunen Lauri, Hurskainen Sakari, Kaikkonen Orvokki, Koukkari Uuno, Lappeteläinen Jaakko, Piippo Hanna
Nieminen	Koponen Elli	Kettunen Taavetti, Kauppinen Arttu, Kääriäinen Hannes, Lappalainen Eila, Rönkkö Aapeli, Tikkanen Pekka
Nissilä	Piippo Taimi, Vuoristo Aili, Tiikkainen Marjo- Leena, kl. Hyöky Yrjö, sl.	Niskanen Pekka, Komulainen Uuno, Korhonen Onni, Martikainen Arvi, Leinonen Eino, Vatanen Yrjö
Palosenjärvi	Tarvainen Anneli, kl. Kauppinen Alli, sl.	Kumpulainen Leeni, Hasanen Hilma, Juntunen Eetu, Kettunen Reittu, Reis Eino, Säisä Kati
Palosenmäki	Rissanen Elsa, Sarho Terttu, kl. Soininen Timo, sl.	Hentilä Heikki, Huttunen Uuno, Kauppinen Kalle, Martikainen Antti, Säisä Klaara, Utriainen Ensio
Pyöree	Tiihonen Aune, kl. Sirviö Paula, sl. Korola Maine, kl. Grönqvist Pia, sl.	Vidgren Atte, Hurskanen Lydia, Kauppinen Veikko, Kettunen Hannes, Jauhiainen Atte, Vidgren Uuno

Rotimojoki	Korhonen Eila, kl. Speeti Rauni, sl.	Remes Teodor, Hukkanen Ville, Huttunen Helena, Kauhanen Heta, Nissinen Felix, Piippo Katri
Salahmi	Kumpulainen Helvi, Korhonen Maija, Hukkanen Irja, Kukkonen Eino, kl. Sikanen Eino, sl. Vuojala Leena, kl. Haikonen Seppo, sl. Patronen Vera, ort. usk.	Karppinen Yrjö, Issakainen Lydia, Kokkonen Saava, Komulainen Albert, Patronen Mikko, Tuovinen Kalle
Savimäki	Hiltunen Anni, kl. Heikkilä Paavo, sl. Sotikoff Kaarlo	Juntunen Vilho, Hukkanen Pentti, Jokinen Agnes, Kastela Arvi, Moisala Einari, Partanen Tedor
Tikanniemi	Wiren Ilmari, Heikkilä Maire, kl. Heiskanen Marja- Leena, sl.	Katainen Juho, Laukkanen Yrjö, Martikainen Paavo, Partanen Taavetti, Repo Risto, Repo Irene
Valkeinen	Pekkarinen Erkki, Heiskanen Aili, kl. Rinkinen Pertti, sl.	Hyvärinen Väinö, Heiskanen Mikko, Huttunen Pertti, Komulainen Reino, Kvist Heikki, Repo Juho
Vuorinen	Austiola Kyllikki, kl. Kauppinen Mervi, sl.	Rönkkö Santeri, Eskelinen Otto, Jeskanen Nikolai, Kerttunen Hannes, Kärkkäinen Elma, Rönkkö Pentti

Päteviä opettajia oli 31.12.1954 toimessa yläkoulussa 23 ja alakoulussa kolme. Pätevyyttä vailla olevia opettajia oli yläkoulussa 16. Käsityön opettajista heitä oli 11, joista moni opetti myös useammassa koulussa. He olivat käsistään taitavia paikallisia henkilöitä.

Viisi koulua 22:sta toimi vuokratiloissa: Karankajärvi, Lehtoranta, Palosenjärvi, Rotimojoki ja Vuorinen. Savimäen uudessa koulurakennuksessa koulutyö aloitettiin vuoden 1954 alussa. Se oli silloin jo 2-

opettajainen. Kaikki vuokratiloissa toimivat koulut olivat 1-opettajaisia ns. supistettuja kouluja ja niiden lisäksi vielä Karankamäki, Konolanmäki ja Nieminen.

Supistettu kansakoulu oli erityisesti harvaanasuttujen kyläkuntien koulumuoto, sellainen tuli perustaa, jos alueella oli alle 30 mutta yli 20 kouluikäistä lasta. Koulu toimi yhden yläkouluopettajan varassa, siten että 12 viikkoa opetusajasta käytettiin tavallisesti ensin syyslukukauden alussa ja taas kevätlukukauden lopussa 1-2 vuosiluokkien opettamiseen ja 28 viikkoa yläkoululaisten opettamiseen. Useampi opettajaisissa kouluissa opetusta oli 36 viikkoa, joten epätasa-arvo oli tässä suhteessa supistetun ja tavallisen kansakoulun välillä selviö. Supistettu koulu oli kunnalle edullinen, mistä johtui, ettei niitä helposti muutettu 2-opettajaiseksi, kuten edellä esitetystä koulujen oppilasmäärätilastosta voi havaita. Myös kyläläisten ja johtokuntien toiminnalla oli merkitystä.

VI. Terveys- ja sosiaalitoimi - kohti uutta kunnalliskotia

Terveystoimen tärkeä rakennuskohde oli ollut vuoden 1949 lopulla Härköniemeen valmistunut Terveystalo, jossa sijaitsivat kättilön, terveyssisaren ja kodinhoitajan asunnon lisäksi mm. vastaanottohuoneet äitiys- ja lastenneuvolalle. Kun vuoden 1949 talousarviossa terveystoimien menot olivat 98 000 euroa eli kunnan kokonaismenoista 7,5 prosenttia, ne seuraavana vuonna olivat 121 480 euroa ja 5,8 prosenttia. Prosenttiosuuden lasku johtui siitä, että kunnan kokonaismenot kasvoivat tuolloin peräti 54,4 prosenttia. Vuonna 1952 luvut olivat 211 396 euroa ja 7,7 prosenttia.

Sosiaalitoimen tärkein hanke oli uuden vanhainkodin rakentaminen. Syksyllä 1948 valtuustossa pohdittiin erityisen mielisairaalaosaston perustamista Puomilaan. Asiaa kiirehti lisälmen maalaiskunnan huoltolautakunnan kirjelmä, jossa esitettiin, että Vieremä sijoittaisi vappuun 1949 mennessä kymmenen heillä hoidossa olevaa potilasta omiin tiloihinsa, koska heidän ko. osastolta ei enää löytyisi tilaa.

Elokuussa 1950 Väinö Hyvärinen tiedusteli valtuuston valmiutta tehdä nopeasti väliaikainen ratkaisu mielisairaalaosaston rakentamisesta. Valtuusto päättikin valita 3-henkisen toimikunnan, jonka tehtävänä oli keskustella naapurikuntien kanssa yhteisen mielisairaalan perustamisesta. Hanke ei kuitenkaan edennyt.

Kesäkuun alussa 1952 valtuusto kokousti vanhainkodilla. Samalla kun tutustuttiin paikan päällä laitoksen toimivuuteen ja sen rakennusten kuntoon, mietittiin mielisairaalaosaston sopivuutta sinne ja jopa kokonaan uuden vanhainkotirakennuksen rakentamista. Valtuustossa 10.2.1953 nousi yhä vahvemmin esille uuden kunnalliskodin rakentamisen ja 22.9.1953 luonnospiirrokset siitä olivat jo valtuustossa nähtävillä.

Pohdiskeluissa päädyttiin uuden vanhainkodin rakentamiseen. Valtuusto päätti 3.3.1954, että yhtä aikaa rakennettava paloasema tehdään kunnan työnä ja vanhainkoti yksityisen rakennusliikkeen toimesta. Samalla otettiin 180 000 euron laina rakennuskohteiden käynnistämiseen ja hyväksyttiin arkkitehti Reino Koivulan laatimat vanhainkodin piirustukset.

Valtuusto hyväksyi 4.6.1954 rakennusliike Matti ja Väinö Heusalan 98 550 euron urakkatarjouksen. Vanhainkodista tuli 37-paikkainen, joista 13 kuului mielisairaalaosastoon. Rakennus valmistui seuraavana vuonna.

Vanhainkotiin liittyvät tarinat muodostaisivat aivan oman aihekokoelmansa. Tässä eräs tositarina, joka liittyi vasikan nylkemiseen. Katri Heusala (silloin vielä Ryhänen) oli saanut työskennellessään vanhainkodilla erään rakentajan nylkemään vasikkaa. Kaksikymppiseltä kalajokilaismieheltä, Arvi Heusalalta ko. työ oli onnistunut varsin rivakasti. Se oli osaltaan vaikuttamassa siihen, että heidän yhteiselonsa alkoi ja jatkuu yhä.

Valtuusto perusti 15.12.1948 huoltosihteerin viran. Se valitsi 4.6.1949 kuudesta hakijasta virkaan sosiaalihuoltaja Aulikki Laitisen. Häntä seurasivat Pekka Harjunen ja Hanna Huttunen. Marraskuun alussa 1953 viran otti hoitaakseen, nyt sosiaalisihteeriksi, Leena Korhonen. Uuden sosiaalihuollon hallinnon lain mukainen ohjesääntö hyväksyttiin Vieremällä 1951, jolloin mm. huoltolautakunnan nimi muuttui sosiaalilautakunnaksi. Pitäjän ensimmäiset kaksi kodinhoitajaa aloittivat työnsä 1951.

Kunta oli saanut 1.7.1952 luvan kolmanteen kättilöpiiriin, joista ensimmäisen ja toisen piirin kättilönä toimi Liinu Heiskanen kuolemaansa 11.10.1954 saakka, minkä jälkeen työtä jatkoi vt. kättilönä Maija Myyryläinen. Kolmannen piirin kättilönä toimi 25.6.1929 kunnan palvelukseen tullut Hilja Tiikkainen. Kunnassa oli kaksi terveydenhuollon piiriä, joista toista hoiti Irene Korhola. Toista tointa ei oltu voitu täyttää hakijoiden

puutteen johdosta. Kesällä 1953 kunnassa ei ollut kumpaakaan terveystisarta, vaikka paikat olivat olleet kaksikin kertaa auki. Valtuusto päätti 5.6.1953 maksaa ko. viroista 90 euron lisäpalkkion.

Vuonna 1954 terveydenhuoltolautakuntaan kuuluivat Hannu Simula (pj.) Ilmari Partanen (vpj.), Annikki Kettunen, Maria Kvist, Mikko Lautanen, Anni Sarho ja Kalle Sirviö. Lautakunta kokoontui vuonna 1954 kuusi kertaa, Simula, Partanen ja Sarho istuivat jo vuonna 1951 valitussa lautakunnassa. Lisäksi siihen olivat kuuluneet Helena Huttunen, Liinu ja Veikko Huttunen sekä Tauno Sirviö.

Kuten aikaisemmassa osiossa on kerrottu Iisalmen maalaiskunnan, Sonkajärven ja Vieremän yhteisen kunnansairaalan muutos- ja korjaustyöt Vieremän valtuusto hyväksyi marraskuussa 1947. Kun huhtikuussa 1949 kuntien edustajat kokoontuivat päättämään rakennusmestari Atte Kettusen laatimasta, lähes 300.000 euroa maksavasta korjaus- ja laajennussuunnitelmasta, hanke keskeytyi Sonkajärven vastustuksen vuoksi.

Sonkajärvi valitti hankkeesta, mutta 14.6.1950 valtuustossa voitiin lukea lääninhallituksen ilmoitus valituksen hylkäämisestä. Samaisessa valtuuston kokouksessa oli epävirallisesti esillä myös Iisalmen maalaiskunnan ja kaupungin ehdotelma yhteisen synnytysairaalan perustamisesta. Koska kunnansairaala, etenkin lämmityslaitteet, oli jo huonokuntoinen, Iisalmen kunta ryhtyi omatoimisesti em. korjaustöihin ennen valitusajan päättymistä. Tämä osaltaan sai Sonkajärven valittamaan aina korkeimpaan Hallinto-oikeuteen saakka.

Iisalmen valtuusto harmistui Sonkajärven asenteesta niin paljon, että se päätti luopua kokonaan yhteisestä sairaalasta. Katsottiin että Sonkajärvi tahtoi ”vississä tarkoituksessa viivyttää yhteisen sairaalan välttämättömiä korjaustöitä”. Vieremän valtuustossa oli 17.8.1950 esillä lausunnon antaminen KHO:lle Sonkajärvisten valitukseen, jonka laatiminen annettiin puheenjohtajan ja kunnansihteerin tehtäväksi. Se lienee ollut varsin sovittelava.

Vuoden 1951 alussa saatiin tieto KHO:n hylkäävästä päätöksestä, minkä jälkeen palattiin ”ruotuun”. Vuonna 1952 sairaalassa suoritettiin kunnostustöitä ja hankittiin uusia hoitovälineitä, kuten leikkauspöytä ja uudet röntgenkoneet.

Kuntien välinen yhteistyö sai lisää ulottuvuutta, kun ryhdyttiin puuhaamaan uutta, laajempaa sairaalaa, jossa myös Iisalmen kaupunki olisi mukana. Vieremän valtuusto käsitteli 27.10.1951 maalaiskunnan valtuuston puheenjohtajan kirjettä. Siinä kutsuttiin Iisalmen mlk:n ja kaupungin sekä Sonkajärven ja Vieremän edustajat perustamaan uutta sairaalaa. Edustajikseen valtuusto valitsi Juho Räisäsen, August Juslinin ja Väinö Hyvärisen. Samassa kokouksessa tehtiin myös aloite kolmannen kättilön palkkaamisesta. Se toteutui vuonna 1957.

Uusi sairaalahankekaan ei edennyt ongelmitta. Iisalmen kaupungin vaateesta sairaalan paikkalukua tulisi laskea 90:stä 60:een, josta Vieremä ottaisi 15. Kaupunki ei myöskään antanut liittää omaa sairaalaansa hankkeeseen ja Sonkajärvi jättäytyi siitä kokonaan pois. Lopulta sairaalaan paikkaluvusta saatiin yhteisymmärrys: maalaiskunnalle 30, kaupungille 23 ja Vieremälle 15. eli yhteensä 68.

Suunnitellun sairaalan paikkaluku oli ollut 18.6.1951 valtuuston päätettävänä, jolloin kunnanhallituksen esittämää paikkalukua nostettiin äänestyksen jälkeen kahdella: kymmenen varsinaista sairaspaiikkaa, kolme synnytyspaikkaa ja kaksi kulkutautipaikkaa. Valtuusto kirjasi 7.4.1952 päättäväisen kantansa: ”Hanketta viedään eteenpäin, vaikka vain kolmen kunnan toimesta”.

VII. Kunnan muut toimialat

1. Liikuntatoimi urheilukenttiä perustamassa

Liikuntatoiminta edistämään oli pitäjään perustettu vuoden 1947 alussa 5-henkinen urheilulautakunta, jonka alkuajan keskeisiä tehtäviä oli kunnallisen urheilukentän saaminen Kirkonkylään ja Salahmille. Maaliskuussa 1948 hanke oli edennyt niin pitkälle, että lautakunta saattoi allekirjoittaa vuokrasopimuksen Kirkonkylässä sijaitsevasta ja Kymi-yhtiölle kuuluvasta kahden hehtaarin maa-alueesta. Vuosivuokraksi sovittiin 420 euroa. Myöhemmin kunta lunasti alueen.

Urheilukentän perustustyöt käynnistyivät syksyllä 1948 kunnan ns. työttömyystöinä. Valtuusto totesi 25.10.1949 hankkeen kustannusarvioksi noin 100 000 euroa.

Työt etenivät verkkaisesti. Kesällä 1951 kenttäaluetta tasattiin katepillarilla. Lautakunta anoi 28.1.1952 opetusministeriöltä veikkausvoittovaroja kentän pintatöihin sekä käymälän, pukuhuoneen että kalustovajan rakentamiseen. Anomukseen liitettiin rakennusmestari Sepän laatimat piirustukset.

Kunta sai hankkeeseen 9 000 euroa, mutta lautakunta ”heräsi” toimiin vasta 31.12.1952. Tuolloin se päätti ajattaa kunnan kuorma-autolla ”tasoitettava savi kentälle”. Asia nousi esille kunnanhallituksessa 19.1.1953, koska em. varat olisi pitänyt käyttää vuoden 1952 aikana. Mistään jatkotoimista ei kuitenkaan päätetty.

Kunnalle myönnettiin myös vuodelle 1953 em. voittovaroja Kirkonkylän ja Salahmin kenttien rakentamiseen: Kirkonkylään 15 000 ja Salahmille 9 000 euroa. Konstaapeli Olavi Hänninen lähetettiin keväällä 1953 kentänhoitajien kurssille Vierumäelle. Lautakunta päätti 22.6.1953 järjestää kentän vihkiäiskilpailut 2.8.1953 lajeina yleinen 100 ja 1500 metriä, pituus, korkeus, kuula ja keihäs sekä 19-20 vuotiaiden 100 ja 800 metriä, kuula ja keihäs. Alle 18 vuotiaiden lajit olivat 1000 metriä ja pituus. Yleisurheilussa kunnan mestaruuskilpailut päätettiin järjestää uudella kentällä 16.8.1953.

Kentän viimeistelytyöt jatkuivat yhä. Lautakunta anoi 25.9.1953 valtuustolta kentän lopputöiden suorittamiseen 9 000 euroa. Valtuusto hyväksyi vain 3 500 euroa – summan, jolla ko. määräraha oli jo ylitetty.

Hanke kunnallisen urheilukentän saamisesta myös Salahmille käynnistyi vuonna 1949. Edellisenä vuonna oli toimintansa aloittanut TUL:n kuulunut urheiluseura Salahmin Sepot. Sen lähettämä kirje, joka sisälsi esityksen hankkia Salahmin nuorisoseuran käytössä ollut urheilukenttä kunnan haltuun, oli valtuuston käsittelyssä 30.7.1949. Kirjeen sisällön puintia jatkettiin 24.9.1949, jolloin esillä olivat sekä nuorisoseuran kirjelmä että sen ja Salahmin Seppojen yhteisen kokouksen pöytäkirja, jossa todettiin, etteivät ne olleet päässeet ”lopulliseen yksimielisyyteen” kentän käytöstä.

Nuorisoseuran käytössä olleen kenttäalueen omisti Ahlström Oy. Maanhankintalakiin perustuen, maatalousministeriö myi 4.3.1952 Salahmin urheilukenttäalueen kunnalle 600 eurolla. Tosin kaikki ei sujunut aivan nurisematta. Ukko-Pekka Kärkkäisen mukaan kenttää oli ainakin kerran käyty karhilla ”tasoittamassa”. Vielä kesällä 1952 kahden hehtaarin kenttäalueen heinänteko-oikeus oli annettu Pekka Miinaisalalle 30 eurolla.

Kuten edellä on kerrottu lautakunta haki ja sai kesällä 1953 yhteisesti molempien kenttien rakentamiseen veikkausvoittovaroja. Lautakunta päätti 22.6.1953 Salahmin kentän ”punnitus- ja tasaustyön” jatkamisesta, mikäli em. määrärahat riittävät. Se saattoi 23.8.1954 todeta, että pitäjän urheilukentille oli taas myönnetty 9 000 euroa veikkausvoittovaroja. Vuoden 1954 talousarviossa urheilukenttien rakentamiseen ollut 24 150 euron määräraha ylittyi 7 600 eurolla, mikä osoitti, että kenttien viimeistelytyöissä oli riittänyt työsarkaa.

Kunnanhallitus päätti 10.6.1954, että Kirkonkylän kentän hoitajalle maksetaan neljältä kesäkuukaudelta 120 euroa kuukaudelta.

Urheilulautakunta päätti 4.6.1957 valita Kirkonkylän kentän hoitajaksi ja kioskin pitäjäksi Matti Remeksen. Salahmille vastaavaan toimeen valittiin Kaarlo Kärkkäinen. Kerrottakoon, että urheilulautakunnan tuolloisista pöytäkirjoista on tallessa vain pieni osa.

Kokouksessaan 28.1.1952 lautakunta oli käsitellyt valtakunnallisen kansanhihtojen järjestelytoimikunnan ehdotusta em. tapahtumien järjestämisestä. Se varmasti katsoi, että pitäjässä hiihdon harrastaminen oli jo muutoinkin hyvällä tasolla, joten erityisiä kansanhihtotapahtumia ei ollut välttämätöntä täällä "maaseutuoloissa" järjestää. Lautakunta kuitenkin pyörsi 31.12.1953 päätöksensä. Se päätti järjestää kansanhihtomerkin suoritustilaisuuksia ja tilasi hiihtomaaottelumerkkejä.

Lautakunta pyrki myös järjestämään pitäjänmestaruuskilpailut niin yleisurheilussa kuin hiihdossakin. Varsin yksityiskohtainen selonteko hiihdon pitäjänmestaruuskilpailujen järjestämisestä 9.3.1953 on kirjattu lautakunnan pöytäkirjoihin 28.1.1952 ja 26.2.1952. Niiden mukaan sarjoina olivat yleinen 10 km, yli 35 vuotiaiden 10 km ja yli 45 vuotiaiden 5 km, mikä matka oli myös naisilla. Alle 21 ja alle 18 vuotiailla matka oli 10 km. Palkintoja päätettiin jakaa 5 -10 sarjaa kohti. Ajanottajiksi nimettiin Rudolf Hämäläinen ja Jussi Räisänen, kilpailun sihteeriksi Viktor Palviainen ja Eelis Penttilä ja lähettäjäiksi Ville Räisänen ja Eino Sarho sekä tulojärjestyksen tarkkailijaksi Erkki Hirvonen ja Mikko Ryhänen.

Seuraavana vuonna ko. kilpailut pidettiin 1.3.1953. Nyt sarjoja oli lisätty. Yleisen 20 kilometrin kolme parasta olivat Tatu Oikarinen, Huugo Komulainen ja Uuno Hentilä, alle 21 vuotiaiden 15 km:n Vilho Nissinen, Osmo Komulainen ja Toivo Hentilä. Tuleva juoksijalahjakkuus Timo Huttunen oli neljäs. Ikämiesten 10 km:n parhaat olivat Viljo Pesonen, Matti Seppä ja Arvi Viskari. Yli-ikämiesten 10 km:n voitti Jussi Sissonen. Naisten 5 km:n parhaat olivat Katri Ryhänen ja Eila Kauppinen, tyttöjen alle 16 vuotiaiden Eeva Komulainen, Aino Kauppinen ja Kaisa Kauhanen sekä tyttöjen alle 14 vuotiaiden 3 km:n Saara Huttunen, Hanna Pellikka ja Vuokko Palviainen.

Maakuntaviesti oli todella suuri tapahtuma, johon Vieremän Koitto oli perinteisesti aina pyrkinyt osallistumaan. Vuosina 1950 - 52 Koitto sijoittui viidenneksi ja 1953 se oli seitsemäs. Vuonna 1954 Koitto ei viestiin osallistunut. Se hiihrettiin tuolloin ensimmäisen kerran läänin eteläosassa reitillä Rautalamppi - Suonenjoki - Kuopio. Poisjääntiin vaikutti osaltaan pitkä matka kilpailupaikalle ja seuran heikko taloudellinen tilanne. Koitto järjesti vuosittain omat mestaruuskilpailut ja useasti piirikunnallisia kilpailuja.

Vuoden 1952 maakuntaviestissä hiihtivät Huugo Sipponen, Toivo, Veikko ja Toimi Raatikainen, Uuno Hentilä, Tatu Oikarinen, Matti Uderberg, Erkki Uotinen, Pauli Korhonen ja Esko Niskanen. Varamiehinä oli Osmo Komulainen, jota konstaapeli Hänninen kuljetti autollaan viestin edetessä vaihdosta toiseen. Osmo oli valmiina astumaan varsinaisen viestiosuuden hiihtäjän tilalle, mikäli tarve olisi vaatinut.

Tuolloin vielä 16-vuotias Erkki Uotinen hiihti 8 kilometrin osuuden Pöljältä Siilinjärvelle. Edellisyön hän oli yöpynyt Pöljän pysäkin läheisyydessä sijainneessa maalaistalossa yhdessä Pahkan Eljas Koistisen kanssa. Erkki kertoi, että noin kuuden kilometrin kohdalla rinnalleni tuli Koiton varapuheenjohtajan Heikki Hukkasen henkilöauto, josta Heikki huusi, että saat 5 000 markkaa (noin 150 e), kun et laske Pesosta (Jänne) edelle! Hiekoitettu tie kuitenkin hidasti nuoren miehen menoa ja vajaa kilometri ennen vaihtopaikkaa vuoden 1950 Suomen mestari 15 kilometrillä ohitti hänet.

Viesti hiihrettiin tuolloin Iisalmi – Kuopio välillä, joten ensimmäisten lähtijöiden ei tarvinnut yöpyä paikanpäällä. He kokoontuivat aamulla Pulkan talossa, jossa heille tarjottiin aamupalaksi mm. juustoa. Siitä hiihtäjät olivat pitäneet ja uskoneet sen parantavan heidän hiihtotulostaan. Heidät kuljetettiin autolla suoraan lähtöpaikoilleen.

Vuoden 1950-luvun alkupuolella Vieremältä oli nousemassa peräti neljä nuorukaista, Timo Huttunen, Kaarlo Kärkkäinen, Timo Pehkonen ja Veli-Matti Tiikkainen, keskimatkojen juoksijalupauksiksi, jotka sitten vuosikymmenen jälkipuoliskolla lunastivatkin paikkansa piirin ja jopa koko maankin kärkikaartissa.

Kärkkäinen ja Tiikkainen esiintyivät jo poikavuosinaan mm. Salahmin nuorisoseuran kisoissa. Samoin Huttunen ja Pehkonen osallistuivat nuorten sarjoihin aluksi Visan väreissä. Olympiavuonna 1952 liittyi 17-vuotias Huttunen, kuten myös Pehkonen, Koittoon. Tuona vuonna Timot kävivät voittamassa 1000 metrin kilpailun Sonkajärvellä, samoin 9.8.1953 Visan kansallisissa poikien ko. matkan. Veli-Matti tuli nuorten 800 metrillä neljänneksi, samoin maastajuoksukilpailussa Lapinlahdella. Piirinmestaruuskilpailussa 10.7.1954 Huttunen voitti 18 vuotiaiden 75 aitajuoksun, sekä 300 ja 1000 metriä. Kiuruveden kansallisissa 18 -20 vuotiaiden 1500 metrillä Tiikkainen ja Pehkonen saavuttivat kaksoisvoiton. Turussa 2.9.1954 järjestetyissä kansallisissa kilpailuissa 21 vuotiaiden 800 metrillä Huttunen oli kolmas ajalla 1.59,2 ja Pehkonen neljäs ajalla 2.00,0.

Tulojen hankkimiseksi Koitossa virisi 1940-luvun lopulla näytelmäharrastus. Näytelmän esittäminen iltamissa vapautti huviverosta. Näytelmäkerhon innokkaana ohjaajana toimi apulaisnimismies Rudolf Hämäläinen, jonka johdolla jo 1950-luvun alkupuoliskolla esitettiin useita vaativia kappaleita, kuten Jääkäarin morsian ja Peräkylän profeetta. Koitossa toimi 1950-luvulla myös mieskuoro johtajanaan Eelis Penttilä. Erikoinen oli perustelu, jolla kunnanhallitus eväsi Koiton naisvoimistelijan anomuksen 11.1.1952 saada harjoitella kunnantalon yläkerran kokoushuoneessa kerran viikossa. Se epäili lattian kannatinpylväiden kestävyyttä.

Salahmin Seppöjen piirissä järjestettiin tuolloin myös ohjelmallisia tanssi-iltoja. Oman tanssilavan seura hankki jo 1949. Nissilän Jymy seurasi 1950-luvun alussa perässä. Tanssilava pystytettiin yhdessä SNS:n paikallisosaston kanssa. Koiton johtokunta teki päätöksen oman tanssilavan perustamisesta maaliskuussa 1952, mutta käytännön työt venyivät. Hippavaaran avajaiset pidettiin 19.6.1956.

Rahatulojen hankkimiseksi Koiton johtokunta esitti jo tammikuussa 1952 elokuvien esittämistä Rientolassa, mutta vasta maaliskuussa 1955 päätös elokuvaprojektorin hankinnasta syntyi.

Erikoinen, mutta hevospitäjälle luonnollinen ratkaisu oli urheilukentän ympärille rakennettu ravirata. Valtuusto hyväksyi 2.3.1951 Vieremän Oriyhdistyksen esityksen rakentaa kentän ympärille hevosten harjoitusrata. Se oli käytössä vuoteen 1963, jolloin Vieremän Oriyhdistys rakensi nykyisen Valkeisten raviradan. Seuraavana vuonna yhdistys myi maa-alueen kunnalle noin 8 700 eurolla. Luistinradat sijaitsivat vielä tuolloin järvien ja jokien rannoilla, Kirkonkylässä mm. Sotkunlammen jäällä.

Vuosina 1951 -53 urheilulautakunnan puheenjohtajana toimi S.A. Hukkanen ja jäsenenä Veikko Eskelinen, Olavi Hänninen, Ville Pellikka ja Jussi Sissonen. Vuonna 1954 kokoonpano muuttui vain siten, että Pellikan tilalle tuli Eino Kärkkäinen. Kesäksi 1954 valtuusto perusti väliaikaisen raittius-, nuoriso- ja urheiluohjaajan toimen. Jo vuonna 1952 urheilulautakunta oli esittänyt urheiluohjaajan toimen perustamista, mutta kunnanhallitus poisti sen vuoden 1953 talousarvioesityksestä. Samoin se hylkäsi 13.11.1952 Konolanmäen kansakoulun johtokunnan esityksen saada Alko Oy:n voittovaroista 900 euroa urheilukentän rakentamiseen.

2. Pitäjää sähköistettiin – Salahmin voimalaitos

Maakunnallinen sähköyhtiö Savon Voiman alkuajan toimia oli ollut vuonna 1922 perustetun ja Pärekoskea hyödyntäneen Kauppihanmäen sähköosuuskunnan osto 5.11.1947. Syksyyn 1948 mennessä Vieremän sähköistäminen oli edennyt Kirkonkylälle. Oli luonnollista, etteivät kaikki taloudet suinkaan heti liittyneet mukaan. Sähköjen laitto ei ollut ilmaista ja sen käytöllä oli hintansa.

Valtuusto oli valinnut 21.9.1948 ns. sähkötoimikunnan puheenjohtajaksi Lauri Hukkasen ja jäseniksi Jalmari Mykkäsen, Arvi Laineen ja Väinö Samolan. Se valitsi 19.1.1950 Hukkasen jatkamaan puheenjohtajana. Vuonna 1950 Savon Voimalla oli Vieremällä jo 12 pienjännitemuuntajaa ja 234 asiakasta, mutta esim. ko. vuonna valmistunut Nissilän koulu ei saanut vielä sähkövaloja. Suurin osa talouksista oli tuolloin vielä sähköttö. Sähkön tulo innosti kirkonkyläläisiä anomaan tievalaistusta. Kunnanhallitus oli laskenut sen hinnaksi noin 8 600 euroa, eikä se puoltanut hanketta. Valtuusto päättyi vielä 23.10.1950 samalle kannalle.

Eräällä tapaa Salahmin vesivoimalaitoksen ripeä rakentaminen 1952-53 oli keskeinen maamerkki kunnan sähköistämisen historiassa. Salahmin ruukkialue, kartano ja koskivoima siirtyivät oston kautta 7.3.1951 A. Ahlström Oy:ltä Savon Voimalle. Koskista suurin oli Kyhjönkoski, jonka vesivoimaa ennen ruukkiakin talonpojat olivat ainakin jo 1700-luvulta asti käyttäneet vesimyllyn pyörytykseen. Savon Voiman johtaja ins. Eerola oli 21.8.1951 valtuuston kokouksessa esittelemässä voimalaitossuunnitelmaa. Kyhjön-, Pelto- ja Hietakosken yhteenlaskettu putouskorkeus oli noin 12 metriä. Kyhjönkosken nimi lienee jo lappalaisten antama, kuten Salahminkin. Se juontunee saamenkielen ”vetää venettä” – tarkoittavasta sanasta.

Vieremän kunta lupautui lunastamaan yhtiön osakkeita 161 200 eurolla, kun tämän Salahmin hankkeensa rahoittamiseksi yhtiö keräsi osakaskunnilta lähes viiden miljoonan euron osakeannin vuoden 1951 lopulla. Yhtiön lupa-anomuksen toimituskokous pidettiin 18.6.1952. Siinä sovittiin, että Savon Voima rakentaa voimalaitosrakenteisiin liittyvän tukkien uittoruuhun, ja Savon Uittoyhdistys kustantaa patosillan yläpuolelle muodostuvaan järvaltaaseen tarvittavat puomit ja muut uittoa helpottavat rakenteet.

Elokuussa 1952 laitoksen rakentaminen voitiin aloittaa, mutta valmistelevat työt tontilla oli aloitettu jo heinäkuun alussa. Kaikki työmaan montut kaivettiin lapiolla. Maaperä oli varsin savista. Työvoimaa oli enimmillään marraskuussa 1952, ja luku oli 143. Harjannostajaiset pidettiin 17.12.1952, jolloin 42-metrinen säännöstelypato maantiesiltoineen oli valmis ja koneasema hajakorkeudessa.

Vesi koneasemalle johdettiin 170 metriä pitkän maanpäällisen puuputken kautta, minkä halkaisija oli kaksi metriä. Putken päälle oli rakennettu em. uittoruuhi. Arvi Pulkan mukaan nykypäivän laitoksiin verrattuna erikoista oli noin 15 metriä korkea hyökytorni. Sen yläosasta vesi ryöppysi, jos laitos joutui ns. pikasulkuun. Tällä estettiin puuputken halkeaminen.

Savon Voiman ensimmäinen vesivoimalaitos vihittiin 22.10.1953 ja kytkettiin runkoverkkoon. Vihkijäispuheen piti yrityksen hallintoneuvoston pj. ministeri P.V. Heikkinen. Laitoksen vuosienenergiantuotoksi oli arvioitu 2,5 miljoonaa kWh. Sen toiminnasta vastasivat Sulo Saarinen, Leevi Uotinen, Onni Rytkönen ja pian myös Mauno Pappila.

Kunnan sähköistyminen eteni. Marttisenjärven koululle päätettiin 3.6.1952 ottaa sähkövirta 1 680 eurolla. Kunnanhallitus päätti mm. 4.10.1954 ottaa Savon Voimalta sähkövirta jo Rotimojärven koulun rakennustyömaalle. Kuukautta myöhemmin se totesi Nissilän koulun sähkötöiden maksaneen 13 128 euroa.

3. Uusi paloasema - nykyinen Kipinä valmistuu

Palotoimi oli saanut 1.6.1948 uuden palopäällikön, kun Lauri Hukkanen jatkoi Mikko Ryhänen työtä. Valtuusto oli 21.9.1948 valinnut erillisen palolautakunnan, jonka puheenjohtajana toimi Juho Räisänen. Lääninhallitus oli myös määrännyt palotoimeen liittyneen harvinaisen 420 euron uhkasakon kunnalle, ellei se hanki 1.6.1949 mennessä palokunnan moottoriruiskuun kolmen tuuman letkua vähintään 300 metriä. Sakko vältettiin hankkimalla 301 metriä ko. letkua.

Uuden paloaseman piirustukset olivat ensi kerran valtuuston käsittelyssä jo 22.4.1949. Paloasema sai jäädä odottelemaan, sillä ensin oli rakennettava uudet koulut Nissilään (valmistui 1950), Pyöreelle (1952), Salahmille (1953) ja Rotimojärvelle (1955). Valtuusto päätti 3.3.1954, että samanaikaisesti rakennettavalle

vanhainkodille ja paloasemalle otetaan 180 000 euron laina kohteiden käynnistämiseen. Paloaseman työt päätettiin aloittaa kunnan omana työnä ja vanhainkoti yksityisen rakennusliikkeen toimesta.

Vuosi 1954 oli muutoinkin palotoimella ripeän kehityksen aikaan. Perustettiin puolivakinainen palokunta, jonka vahvuus oli 11 miestä. Harjoituksia sillä oli tuolloin kahdeksan ja varsinaisia tulipaloja se oli sammuttamassa 12 kertaa. Valtuusto lisäsi 4.6. lisätalousarvioon 8 700 euroa palokaluston hankintaan. Mm. käytössä ollut moottoriruisku oli jo varsin huonokuntoinen. Uusi Esa-merkkinen moottoriruisku ja muu palokalusto oli saatu jo vuoden 1954 lopulla sijoitettua valmistumisvaiheessa olleen uuden paloaseman tiloihin. Kunnanhallitus päätti myös 7.12.1954 asentaa paloaseman asuntoihin puhelimet.

Kunnanpalopäällikkö Lauri Hukkasen palkka määrättiin 1.1.1951 alkaen 930 euroon vuodessa. Ko. virkaa hoiti Eino Hukkanen virallisesti 1.1.1955 alkaen. Lisäksi hän hoiti mm. palokaluston ja varastonhoitajan tehtäviä. Palopäällystökoulun kurssin hän oli suorittanut vuonna 1948 ja 1954. Palolautakunnan muodostivat 1954 alkaen Heikki Hukkanen (pj.) ja jäseninä Olavi Hänninen, Mikko Ikola, Hannes Mehtonen ja Lauri Pesonen.

4. Yleiset työt, tiet, sillat ja liikenne

Kunnan tämä menoerä koostui tiemäärärahojen lisäksi yhä enenevässä määrin 1940-lopulta alkaen työllisyyttä edistävästä toimista, joita valtiolta tuki rahallisesti. Kun joulukuussa 1948 kunta puolsi ASO:n toimesta Savimäen asutusalueella rakenteilla olevan tien välitöntä jatkamista Ameriikan kylän kautta Kiuruveden tielle, se samalla puolsi myös Iijärvi-Tikanniemen tietöimikunnan suunnitelmaa rakentaa tie Kajaanin maantieltä Latukan seisakkeen kautta kunnalliskodin länsipuolelle Vuorinen – Kauppilanmäen tielle ja toivoi siihen työllisyysmäärärahoja valtiolta.

Tammikuussa 1949 valtuusto päätti lähettää 3-henkisen lähetystön Helsinkiin kiirehtimään työllistämismäärärahojen saantia ennen muuta teiden rakentamiseen ja peruskorjaukseen. Maaliskuussa 1949 saatiinkin Vieremä-Palosenmäki-Karankamäki-tien peruskorjaus työllisyystöinä käyntiin ja valtuusto lupasi ottaa sen kunnantiseksi, kunhan se valmistuisi.

Kyseisen tien valmistuminen ei kuitenkaan edennyt nopeasti. Työllisyysrahat todettiin jo 22.4.1949 käytetyn loppuun, mutta töitä ei heti päätetty keskeyttää. Tien perusparannus oli taas lokakuussa käynnissä ja kunta sitoutui kirjallisesti täyttämään osuutensa tietyön loppuunsaattamisessa, mikäli töitä voitaisiin jatkaa ns. työllisyystöinä. Työt olivat taas tammikuussa 1950 keskeytyksissä. Valtuusto totesi 19.1., ettei niiden aloittamista ilman työllisyysmäärärahoja kiirehditä. Samassa kokouksessa se nimesi 6-jäsenisen työasiainlautakunnan vuodeksi 1950.

Samassa kokouksessa valtuusto päätti lähettää toisen 3-henkisen lähetystyön, Väinö Hyvärinen, Hannes Partanen ja Viktor Palviainen, kulkulaitosten ja yleisten töiden ministeriöön. Hannes Partanen oli kokouksessa todennut, että yli 500 työtöntä oli kunnassa ”sijoittamatta”. Rahaa työllistämiseen saatiinkin ja 22.3.1950 Partanen kertoi työttömyyden vähentyneen.

Maatalousministeriö oli luvannut jo 22.12.1949 Savimäestä Ameriikan kautta Kiuruveden tiehen yhtyvän tien rakentamiseen 115 000 euroa ehdolla, että kunta ottaa tien sen valmistuttua hoitaakseen ns. kunnantienä. Viikkoa myöhemmin Kuopion Työvoimapiiri myönsi luvan Latukkasuon kuivatushankkeelle, jonne voitiin sijoittaa 15 miestä.

Kunnanhallitus saattoi myös 3.2.1950 todeta, että kunnan Riihijärven tilalla saatiin työvoimapiirin luvalla suorittaa työllisyystöinä ”metsänraivausta” 18 miehen voimalla. Samalla voitiin tiedottaa, että Iisalmi-Oulu-maantien oikaisutyömaalle voitiin sijoittaa 55 miestä. Tämä suurisuuntainen projekti oli vasta alkamassa täällä, sillä valtuusto valitsi 6.4.1950 ko. oikaisun maa-alueille erityiset katsastusmiehet.

Edelleen 3.2.1950 oli saatu lupa sijoittaa Enonkoskella sijanneelle työmaalle 30 työtöntä ja 25 miestä Jormuaan puutavaran siirtolaitoksen rakennustyömaalle. Maaliskuun 23. päivänä tuli vielä lisälupa 25 miehen sijoittamisesta. Syksyllä 1949 pitäjässä oli koettu mittavia hallavahinkoja, joita lievittämään valtio myönsi katokorvauksina jaettavaksi viljelijöille noin 335 400 euroa. Kato ja työttömyys vei em. ”häätäpuutyömaille”, joiden työoloja kaukaisen sijainnin lisäksi arvosteltiin 6.4.1950 pidetyssä valtuuston kokouksessa. Vieremäkin kiusasi ennen muuta talvisin ns. kausityöttömyys, elleivät metsätyöt työllistäneet erityisen hyvin.

Valtuusto myönsi 14.6.1950 yhdeksälle tiehoitokunnalle avustusta yhteensä 1 970 euroa. Vuorinen-Kauppilänmäki, Lapinmäki-Rotimo, Palosenmäki-Teerinmäki ja Kainuunmäki-Sallisenmäki saivat kukin 360 euroa, Tikanniemi-Kiiskilä-Repola, Kainuunmäki-Pyöree ja Pyöree-Palosenjärvi 180 euroa. Marttisenjärven ja Myllylän tiehoitokunnille jaettiin 540 ja 450 euroa. Pärekoski-Kaartenmäen tiehoitokunta jäi avustuksetta.

Elokuussa 1950 maatalousministeriö myönsi Joenniemen asutusalueelta Kauppilanmäki-Vuorinen-Vieremämaantiehen yhtyvän yhdystien rakentamiseen 70 000 euron avustuksen. Samaan aikaan alkoi Vieremälläkin näkyä Korean sodan (1950 -1953) aikaansaama korkeasuhdanne. Se kiihdytti erityisesti pitäjälle tärkeän puutavaran menekkiä ja nosti sen hintoja. Valtuusto totesikin 21.12.1951 puutavaran hintojen olevan ”suotuisat” ja päätti myydä närepropseja. Lisääntyvät metsätyöt vähensivät työttömyyttä.

Haastattelussaan 23.8.1952 pitäjän osuuskassan johtaja Erkki Hirvonen kertoi rahatilanteen kehityksen kunnassa liittyvän olennaisesti metsäkauppoihin, joille kulumassa ollut vuosi oli ollut suosiollinen. Saman vuoden lopulla 23-vuotias pienviljelijä Einari Toppinen Marttisenjärven ja Kaarakkalan välimaastosta totesi lisälmen Sanomain haastattelussa, että sivuansioita oli ollut helppo saada aivan kotoa käsin. Puunkaatoa ja -ajoa sekä muuta metsätyötä oli riittänyt läpi vuoden. Kunnanhallitus totesikin 19.12.1952, ettei ”erittäin uhkaavaa” työttömyyttä kunnassa ole ja siirsi työttömyystyökohteiden nimeämistä.

Työllistämistöiden lisääntyminen 1950-luvun alussa kasvatti myös varsin ripeästi toimialan määrärahoja. Kun vuonna 1949 ko. alan talousarviossa menoja oli budjetoitu 32 000 euroa, se oli vuonna 1950 kasvanut 137 873 euroon ja vuonna 1952 jo 326 480 euroon, mikä oli kunnan kokonaisbudjetista peräti 11,9 prosenttia. Tuloja oli vuonna 1952 laskettu toimialan tuottavan 132 908 euroa, mikä oli 41,0 prosenttia alan menoista. Ne koostuivat ennen arvioituista valtion työllisyysavustuksista.

Huhtikuussa 1952 valtuusto saattoi todeta, että kulkulaitosten ja yleisten töiden ministeriö oli myöntänyt Vieremän-Palosenmäki-Karankamäki tien toiseen työvaiheeseen 70 prosentin avustuksen (180 000 euroa). Kuten kunnan 30-vuotisjuhlaselostuksen 23.10.1952 yhteydessä tarkemmin kerrotaan, tilaisuuden keskeiseksi asiaksi nousi yllättäen Kaarakkalan ns. isännätön tie. Asia ei silloin ratkennut, mutta puolitoista vuotta myöhemmin 28.2.1954 lääninhallitus oli vahvistanut kunnanvaltuuston jo 29.11.1952 tekemän päätöksen ottaa tie ns. kunnantieksi. Se vielä ohjeisti, että tiestä tulee tehdä 6,75 metriä leveä.

Maatalousministeriön asutusosasto oli lähettänyt kunnanhallitukselle Kauppilanmäki-Pärekoski ja Kirkonkylä-Ameriikka-teiden vastaanottopöytäkirjat, joiden hyväksynnän kunnanhallitus jätti 19.1.1953 pöydälle. Se halusi seuraavaan kokoukseen mennessä tutkia tarkemmin, mitä ko. teiden otosta kunnanteiksi oli sovittu.

Valtuusto hyväksyi 3.3.1954 Salahminjärvi-Rotimojoki-tien ottamisen kunnantieksi 1.1.1955 alkaen. Tien pituus oli seitsemän kilometriä. Samalla todettiin, että Luelahi-Kallelan tieosakkaille oli myönnetty 50 prosenttia tienparannuskustannuksista eli 6 600 euroa. Lisäksi valtuusto jakoi 3 000 euroa tienhoitokunnille. Se päätti myös ottaa 4.6.1954 Savimäki-Väliahon tien heti kunnantieksi, kun ASO saa sen valmiiksi.

Talvella 1954-55 päätettiin aurata seuraavat kunnantiet: Vieremä-Palosenmäki-Karankamäki ja Vieremä-Savimäki-Ameriikka sekä myös Vuoristen ja Konolanmäen tiet. Myös Riuttamäen tie aurataan, ellei ”erikoisen suuria lumiesteitä” ilmaannu. Marraskuussa 1954 otettiin ASO:n rakentamat Luvejoen (5,43 km) ja Pikanmäen (2,95 km) tiet kunnanteiksi. Samaan aikaan kunnanhallitus otti yhteyttä Otanmäki Oy:hyn suoran tieyhteyden rakentamiseksi Karankamäen tien päästä Otanmäen kaivosalueelle. Luonnollisesti siitä toivottiin Oulu-lisalmi tien tapaan valtion ylläpitämää tietä, jonka rakentaminen toisi myös työtä alueelle. Toisaalta se kyllä olisi merkinnyt sitä, ettemme saisi enää ihastella Talaskankaan vanhoja puita.

lisalmi-Oulu tien radikaalia oikaisuunitelmaa oli ryhdytty valmistelemaan jo 1940-luvun lopulla. Kuten edellä on kerrottu, ko. tien oikaisutyömaalle pääsi jo talvella 1950 peräti 55 miestä ja valtuusto valitsi 6.4.1950 oikaisunkatsastusmiehet. Valtuusto käsitteli 23.4.1951 tienoikaisusta johtuvien maa-alueiden korvauksia: Roobert Pehkoselle 4 650, Topi Kainulaiselle 1 240 ja Arvi Remekselle 775 euroa, joita kunnanhallitus suositti hyväksyttäväksi. Valtuusto kuitenkin hylkäsi esityksen äänin 16-6, joten käyttöön astui ns. pakkolunastusmenettely. Pakkolunastusmenettelyyn jouduttiin myös Kurenpolvi-Runni-Kiuruvesi tiellä. kun valtuusto hylkäsi 27.10.1951 noin 1,3 hehtaarin maa-alan hankinnan A. Säisän perillisiltä 4 500 eurolla äänin 17-3.

lisalmi-Oulu tienlinjausta pohdiskeltaessa oli ollut esillä useampikin vaihtoehto. Erään vakavasti otettavan vaihtoehdon mukaan tie kulkisi Murenusjoen itäpuolella entisen Finnritilän seutuvilta Mesilän tien suuntaisesti Salahmin urheilukentän läheisyyteen. Kaikki eivät olleet halukkaita luovuttamaan maataan tieuran alle. Todettakoon, että TVH:lla oli jo 29.11.1952 Kotvakkojoen sillan rakennussuunnitelmat valmiina.

Toisen linjauksen mukaan tie olisi jatkunut hautausmaan itäpuolelta Tarvepuron läheltä kohti pohjoista. Nissiläläiset ajoivat taas ponnekkaasti uudenkin tielinjan vetämistä kylänsä kautta. Lopulliseen ratkaisuun vaikutti varmasti puolustusvoimien näkemys lentokoneiden varalaskentupaikan sijainnista. Hankkeen laajuus ja se, että tietä tehtiin paljolti valtion työllisyytyksinä, vaikuttivat siihen, että tie valmistui lopulta vasta 1967.

Vuoteen 1954 mennessä kunta oli ottanut hoitaakseen seuraavat yhdeksän paikallistietä (sulkuihin on merkitty tien pituus): Vuoristen (8,15), Konolanmäen (8,44), Vieremä-Karankamäen (17,5), joka päättyy Kaarakkalan tiehen, Vieremä-Savimäki-Ameriikan (9), Pärekoski-Joenniemen (8), Riuttamäen (6,5), joka alkaa Kauppilanmäen tiestä ja päättyy asutusalueelle, Kulvemäen, joka alkaa Salahmi-Kiuruvesi tiestä ja päättyy asutusalueelle (5,5) ja Salahmi-Rotimojoen (7), päättyy Pikanmäen tiehen sekä jo aikaisemmin paljon julkisuutta saanut ns. isännätön Kaarakkalan tie (27,6), joka alkaa Pyöree-Kainuunmäentiestä. Kaarakkalan tien tielautakunta katsoi olevan ison peruskorjauksen tarpeessa, mikä tehdyn suunnitelman mukaan maksaisi noin 1,8 miljoonaa euroa.

Päätökset kunnanteiksi ottamisesta oli jo tehty myös Latukka-Vuoristen ja Pajupuro-Karankanjärven yhdysteiden osalta. Kunnanteiden yhteispituus oli 104,05 kilometriä. Tielautakuntaan kuuluivat Väinö Hyvärinen (pj.), Arvi Kettunen ja Herman Nissinen.

Työttömyys oli pysytellyt verrattain vähäisenä aina vuodenvaihteeseen 1953-54 saakka, mutta alkoi lisääntyä vuoden 1954 puolella. Tämä ja ns. talviaikainen kausityöttömyys ilmenee hyvin oheisista vuoden 1954 alkupuoliskon työttömyyslukuista.

kuukausi	kortistoon hyväksytyt	kunnan "varatöissä"	valtion "varatöissä"	työtä vailla
tammikuu	71	71	-	-
helmikuu	114	32	82	-
maaliskuu	176	43	107	26
huhtikuu	76	30	37	9

Kunnan omana työllistämistyönä suoritettiin mm. soranajoa Kaarakkalan tielle, jonne maaliskuussa 1954 osoitettiin myös 13 500 euroa työllisyysvaroja. Valtion työttömyystöinä rakennettiin mm. Latukka-Vuorinen tietä ja samoin suoritettiin osittain Iisalmen maalaiskunnan puolella sijaitsevan Hetesuon kuivatusta. Työllisyystöihin oli varattu vuonna 1954 hieman yli 40 000 euroa, mutta siitä jäi käyttämättä 7 500 euroa.

Työllisyysasioita ja työnvälitystä hoitaneeseen työasiainlautakuntaan kuului 1951 Hannes Partanen (pj.), Eero Hukkanen, Otto Karjalainen, Jalmari Raatikainen ja Väinö Samola. Vuonna 1954 se kokoontui yhteensä yhdeksän kertaa. Tuolloin sen puheenjohtajana toimi Lauri Hälinen ja jäseninä Eero Hukkanen, Otto Karjalainen, Kaarlo Mustamäki ja Aksel Pasanen. Eino Kortelainen oli palkattu tilapäiseksi toimistoapulaiseksi 1.2. - 30.9.1954 hoitamaan työllisyysasioita.

Vuonna 1951 tielautakunnan puheenjohtajaksi oli valittu Tauno Eskelinen ja jäseniksi Arvi Kettunen ja Herman Nissinen. Paikkakunnalta poismuuton johdosta Eskelisen tilalle valittiin jo 23.4.1951 Hannes Karttunen.

5. Muut lauta- ja toimikunnat

Kuten aikaisemmin on kerrottu, Suomen joutuminen sotaan näkyi välittömästi myös kunnalliselämässä. Taloudellisen puolustusvalmiuden ja elintarvikesäännöstely varmistaminen johti nopeasti kunnallisten kansanhuoltolautakuntien perustamiseen, joita valtion viranomaiset valvoivat tarkasti.

Kansanhuollon jatkaminen vielä vuosia sodan jälkeen oli ollut välttämätöntä. Vasta 19.11.1949 kansanhuoltoministeriö tiedotti kansanhuoltolautakuntien lakkauttamisesta 1.1.1950 alkaen ja niiden tehtävien siirtämistä kunnanhallitukselle. Kansanhuollon tehtävät olivat jo tuolloin vähentyneet merkittävästi. Vieremällä kansanhuolto siirtyi kunnantalolle ja sen kansliatöitä nimettiin hoitamaan Anna-Liisa Vartiainen. Samalla tavalla sodan aikana varsin tärkeän hevosottolautakunnan tehtävät vähenivät jo 1940-luvun lopulla.

Edellä kerrotut lautakunnat olivat poikkeuksia, sillä useampien lauta- ja toimikuntien tehtävät lisääntyivät merkittävästi tultaessa 1950-luvulle. Näin kävi erityisesti koulu-, sosiaali- ja tielautakunnille sekä sähkötoimikunnalle. Myös terveys-, palo- ja urheilulautakunnissa käsiteltävät asiat kasvoivat ja monipuolistuivat. Sitä selostetaan tarkemmin niistä kertovissa omissa kappaleissaan.

Vuonna 1954 Raittius- ja nuorisolautakunnan puheenjohtajana toimi Ville Lappalainen ja jäseninä Olavi Hänninen, Mikko Ikola, Juho Koskelo ja Terho Onnela. Se kokousti 12 kertaa. Raittius- ja nuoriso-ohjaajana toimi Anneli Lyytinen.

Kirjasto löytyi kunnantalon yläkerrasta. Se oli talvella auki tiistaisin ja torstaisin, mutta kesällä vain torstaisin. Kirjastonhoitajana toimi Vieno Kainulainen. Ns. piirikirjastot olivat Nissilässä, Niemisillä ja Valkeisilla. Kirjastolautakuntaan kuului vuonna 1954 seitsemän jäsentä: Elli Palviainen (pj.), Niilo Anttila, Jooseppi Hukkanen, Ester Kauhanen, August Juslin, Lydia Nissinen ja Ilmari Partanen.

Rakennuslautakunnan muodostivat Aksel Pasanen (pj.) ja jäsenet Veikko ja Ville Huttunen, Yrjö Laukkanen, Juho Räisänen ja Kusti Tervo. Se kokoontui peräti 15 kertaa vuonna 1954, jolloin asutustoiminta jatkui yhä vilkkaana. Se myönsi tuolloin 38 asuinrakennuksen ja 27 kotitalousrakennuksen rakennuslupaa- ja lisäksi yhden huvilan rakennusluvan. Syksyllä 1951 kunnalle päätettiin hankkia Volvo-merkkinen kuorma-auto.

Metsälautakunta totesi vuonna 1954 hakatun pitäjässä sahapuuta yhteensä 67 584 runkoa ja vaneripuuta 6260 ja koivuhalkoja 2200 kuutiota. Kotitarvehakkuut eivät näissä luvuissa ole. Luvatonta metsänhakkuuta saatettiin peitellä mm. kasaamalla risuja kantojen päälle. Lautakunnassa puhetta johti tuolloin Antti Räisänen ja jäseninä olivat Lauri Hälinen, Albert Komulainen, Juho Koskelo, Erkki Mehtonen ja Reino Piippo.

Kokouksessaan 22.12.1947 valtuusto oli myöntänyt kunnan ja seurakunnan yhteiselle sankaripatsastoimikunnalle 2 800 euroa ja valinnut kunnan edustajiksi toimikuntaan Hannes Partasen ja Mikko Ikolan, jonka tilalle 22.2.1950 tuli Lauri Mähönen. Sankarihautojen muistomerkin paljastustilaisuudessa 24.7.1951 kuntaa edusti valtuuston pj. Juho Kattainen. Graniittisen muistomerkin oli suunnitellut ja valmistanut entisen vieremäläisen omistama Kivenveistämö Laukkanen Helsingistä. Todettakoon, että marsalkka Mannerheimin ratsastajapatsastoimikunnan esityksen osallistua em. keräykseen kunnanhallitus hylkäsi yksimielisesti.

Hevosottolautakuntaan kuuluivat 1952-54 Sylvester Heiskanen, Lauri Kaikkonen ja Arvi Parviainen. Hevosottomiehenä toimi Martti Huttunen Kumpumäestä.

Maatalousministeriön katokomitean suositteen mukaan kuntaan perustettiin 27.9.1952 katotoimikunta kartoittamaan halla- ja tulvavahinkoja. Puheenjohtajana toimi Väinö Hyvärinen ja jäseninä Heikki Huttunen, Taavetti Kettunen, Saava Kokkonen ja Arttu Martikainen.

VIII. Kunnan talous vuosina 1950 - 1954

Vuoden 1950 talousarviossa kunnan menot olivat 2 095 500 euroa, jossa oli peräti 55,1 prosentin kasvu edellisvuoteen. Ennen muuta isot rakennuskohteet vaativat rahaa. Pääomamenot kasvoivat ensi kertaa suurimmaksi pääluokaksi ohi opetustoimen. Niiden osuus kokonaismenoista nousi peräti 42,8 prosenttiin, kun opetustoimen jäi 18,9, kiinteistöjen 8,9, sosiaalitoimen 7,5, teiden ja yleisten töiden 6,6, ja terveystoimen 5,8 prosenttiin.

Myös arvioiduissa tuloissa oli yhtä iso eli 54,6 prosentin kasvu edellisvuoden alkuperäiseen talousarvioon. Tämän mahdollisti ennen muuta lainanotto, joka osaltaan kasvatti pääomatulot 761 700 euroon. Se oli peräti 55,0 prosenttia kunnan arvioiduista kokonaistuloista, kun verotuloja ei huomioida. Valtionavut kasvattivat opetustoimen tulot 81,9 prosentiksi pääluokan arvioiduista kokonaismenoista. Verotuksella uskottiin saatavan 710 150 euroa eli 33,9 prosenttia kokonaistuloista.

Kunnan toteutuneet menot nousivat lopulta 2,4 prosenttia eli 2 145 940 euroon, kun kahdella lisätalousarviolla paikattiin sosiaalitoimen menoylityksiä. Todettakoon, että tuolloiset menot olivat noin yksitoista kertaa pienemmät kuin nykyisin, vaikka asukasluku oli lähes kaksinkertainen.

Vuoden 1951 talousarviossa menoja oli pienennetty 15,7 prosenttia edellisvuodesta eli 1 765 800 euroon. Tähän vaikutti varmasti 22.11.1950 valtion taloudelliselta neuvottelukunnalta saatu kehoitus rakentamisen suitsimisesta. Tuloja oli arvioitu saatavan veroja huomioimatta jo 30,3 prosenttia edellisvuotta vähemmän eli 965 600 euroa. Verotuksella arveltiin kerättävän 800 200 euroa eli 45,3 prosenttia kokonaistuloista. Kahden lisätalousarvion myötä menot kasvoivat 274 690 eurolla.

Taulukko kunnan alkuperäisen talousarvion mukaisista menoista ja tuloista vuosilta 1950, 1952 ja 1954 (ei verotuksia):

	1950		1952		1954	
	menot	tulot	menot	tulot	menot	tulot
Pääluokka						
Keskushallinto	99.200	18.000	106.600	54.150	128.100	1.500
Yleiset järjestelytehtävät	63.500	15.500	32.000	6.100	79.600	9.450
Opetus- ja sivistystoimi	395.400	324.000	666.080	526.250	826.050	624.670
Terveyden- ja sairaanhoito	121.480	21.950	209.990	39.800	202.200	49.400
Sosiaalitoimi	156.400	25.400	263.230	43.800	333.100	65.840
Kiinteistöt	186.550	98.100	324.230	183.600	287.150	256.000
Yl. työt, tiet	137.870	67.500	324.290	132.900	144.150	67.600
Pääomamenot	896.600	761.700	797.610	599.800	1.346.450	1.059.000
Yleinen rahoitus	38.500	53.200	67.560	63.300	111.000	75.900
Yhteensä	2.095.500	1.385.350	2.731.810	1.649.700	3.463.800	2.209.370

Vuoden 1952 talousarviossa menojen kasvu verrattuna edellisvuoteen oli peräti 54,7 prosenttia: 1 765 800:sta 2 731 810 euroon. Erityisen suurta lisäys oli opetus- ja sivistystoimessa, jonka osuus kokonaismenoissa oli 24,7 prosenttia ja yleisissä töissä ja teiden rakentamisessa, jonka osuus kokonaismenoissa oli 11,9 prosenttia. Myös sosiaalitoimen (9,7 %) ja kiinteistöjen (11,9 %) menot nousivat määrällisesti selvästi.

Koulupiirien lukumäärä kasvoi juuri tuolloin suurimmilleen, kun Rotimojoen koulu aloitti toimintansa syksyllä 1952. Menoja kasvattivat rakenteilla olevat Pyöreen ja Salahmin koulurakennukset, kuten toisaalla kerrotaan. Korean sodan 1950 - 1953 aikaansaama puun kysynnän ripeä kasvu ja asutustoiminta saivat kunnan yhä enenevässä määrin kiinnittämään huomiota tiestön parantamiseen. Toisaalta työllistämismenot pienenivät tuntuvasti. Niin valtio kuin kuntakin olivat saaneet unohtaa taloudellisen neuvottelukunnan kehotuksen rakentamisen suitsimisesta.

Selvästi suurimpana toimialana oli pysynyt pääomamenot, vaikka se olikin jopa euromääräisesti hieman laskenut vuodesta 1950 ja osuudessa kokonaismenoissa peräti 16,6 prosenttia eli 29,2 prosenttiin. Lainojen lyhennykset, perusparannukset ja irtaimiston perushankinnat sekä kunnallistekniset työt, kuten vesi- ja sähkötyöt pitivät ko. menot suurina.

Vuoteen 1950 verrattuna opetustoimen osuus kokonaismenoista kohosi 5,8, yleisten töiden ja teiden 5,3 ja sosiaalitoimen 2,2 sekä kiinteistöjen menot 3,0 prosenttia. Terveystoimen osuus kasvoi 5,8:sta 7,7 prosenttiin. Yleinen rahoitus, jonka isoin menoerä oli lainojen korot, pysyi melko kohtuullisena. Se nousi 1,8:sta 3,2 prosenttiin.

Vuonna 1952 hallintokuntien tulot olivat 60,4 prosenttia kokonaismenoista, joten verotuksella jäi koottavaksi 39,6 prosenttia. Opetustoimessa valtionavut kattoivat 79,0 prosenttia menoista. Pääomamenojen tulot olivat 75,2 prosenttia sen menoista. Se koostui ennen muuta uusien lainojen otosta ja joidenkin vanhojen lainojen uusinoista. Kiinteistöissä ko. prosentti oli 56,5 ja yleisissä töissä ja teissä 41,0. Terveystoimen ja sosiaalitoimen osalta ko. prosentit jäivät verrattain pieniksi: 19,0 ja 16,6. Suomi ei vielä tuolloin ollut mikään ko. aloille satsaava hyvinvointivaltio.

Valtuusto hyväksyi 1.7.1952 kaikkiaan 232 500 euron ja 22.12.1952 vielä 35 100 euron lisätalousarvion. Veroäyri pysyi 12:nä, joskin kunnanhallituksessa jouduttiin äänestämään. Kolme olisi halunnut pudottaa veroäyriin yhteentoista.

Kunnan kassatuloja kohensi hieman opetusministeriön myöntämä 55 700 avustus kunnan yksinään korvattavista opetusmenoista vuodelta 1950. Lisätalousarviot kasvattivat vuoden 1952 talousarviota 9,8 prosentilla eli 2 999 410 euroon.

Vuonna 1953 vedettiin taas hieman henkeä. Laadittu talousarvio päättyi 2 695 860 euroon, eli se oli 1,3 prosenttia pienempi kuin edellisvuonna. Opetustoimi oli taas noussut isoimmaksi pääluokaksi 764 900 eurolla ja 28,4 prosentilla kokonaismenoista. Pääomamenojen meno-osuus oli laskettu 487 110 euroksi eli vain 18,1 prosentiksi, kun se vielä edellisvuonna oli 797 610 euroa ja 29,2 prosenttia.

Muita kuin verotuloja arveltiin kertyvän 1 559 440 ja verotuloja 1 136 420 euroa eli 42,2 prosenttia kokonaistuloista. Lisätalousarviot 1.7. ja 1.12.1953 nostivat talousarvion loppusumman 3 234 060 euroksi.

Kuten edempänä esitetty taulukko osoittaa vuodelle 1954 laaditun talousarvion menojen loppusumma päättyi 3 463 800 euroon, joka oli edellisvuoden vastaavaa 26,8 prosenttia isompi. Pääomamenot palasivat taas peräti 38,9 prosenttiosuudella suurimmaksi pääluokaksi. Opetustoimen osuus arvioituista menoista laski 23,4 prosenttiin. Kolmanneksi isoin oli sosiaalitoimi 9,6 prosentilla.

Lopullinen tilinpäätös osoitti, että pääomamenot juuri ja juuri riittivät, kun niitä lisätalousarvioilla oli kasvatettu 257 500 eurolla. Sen tulokertymää oli nostettu noin 45 000 eurolla. Tilinpäätöksessä pääomatulot lisääntyivät vielä 20 000 eurolla, mikä ylitti alkuperäisen arvion 30 500 eurolla.

Opetus- ja terveystoimen talousarvioon ei vuoden aikana tehty muutoksia. Opetustoimen vuosimenot laskivatkin 7 530 eurolla, kun taas tulot jopa ylittyivät peräti 86 740 eurolla. Tähän osaltaan vaikutti mm. valtion lisäavustus 72 450 euroa ns. muihin koulumenoihin. Myös terveystoimen menot pienenivät

alkuperäisestä talousarviosta 40 000 eurolla ja tulot 10 660 eurolla. Menoja vähensi mm. se, että kunnan ainoana terveydenhoitajana vuonna 1954 toimi Irene Räisänen.

Sosiaalitoimen menoja valtuusto kasvatti lisätalousarvioilla 63 600 euroa, jossa se myös pysyi lopullisessa tilinpäätöksessä. Tulot kohosivat 15 400 euroa. Yleisten töiden menojen kasvu oli tilinpäätöksessä lähes 30 000 ja tulojen 4 500 euroa. Huomionarvoista oli, että työllisyystöihin varatuista 40 530 euroista 7 510 jäi käyttämättä.

Vuoden 1954 kokonaismenot kasvoivat lisätalousarvioiden johdosta 3 875 600 euroon eli 11,9 prosenttia alkuperäisestä talousarviosta. Tilinpäätöksessä tulot olivat lisineet sitäkin enemmän eli 4 027 480 euroon, joten tilikauden ylijäämäksi saatiin 153 700 euroa. Tulosta tilintarkastajat Pekka Huttunen, August Juslin, Eino Sarho ja K.J. Kokkarinen (MKL:n määräämää) luonnehtivat ”varsin edulliseksi”. He ehdottivat perustettavaksi erityisen käyttörahaston. Verontasausrahastoa, jossa kunnalla oli jo talletettuna yhteensä 85 860 euroa, he pitivät edelleenkin myös käyttökelpoisena.

Vuonna 1954 kunnan suurimmat veronmaksajat olivat:

	veroäyryjä
Ahlström Oy	139.580
Kymi Oy	62.787
Enso-Gutzeit Oy	38.137
Metsähallitus	30.234
Ylä-Savon Osuusliike	20.716